گەنج و جوان … هیوا سەعید

“کچێک حەز لە باوکی دەکات”

لە فیلمی گەنج و جواندا، کچێکی ح□قد□ ساڵی، هەرچەندە خۆشەویستێکی کوڕی لە تەمەنی خۆی هەیە، بەڵام ل□ بەرئەوەی پێشتر دایکی مێردی بە پیاوێکی تر کردۆتەوە، توشی هەمان گرێی ئەلێکترای کچی ئاگامەمنون هاتوە. بە مانای ڕقی لە دایکی و سۆزی بۆ باوکە ڕاستەقینەکەی چوە و حەزی سێکسی بەو پیاوانەی له پانتایی خەیاڵی جێی باوکی بۆ دەگرنەوە، تێر دەخوا.

لێرەوەیە کچەکە لەکاتی سەرجێی کوڕە خۆشەویستەکەی، بە چاوێکی منداڵانە سەیری کوڕەکە دەکات، کوڕەکەش لەم بچوک بینینە بە ئاگایە و دوچاری خەسان و ناچالاکی سێکسی بوە لەگەڵیدا، بە مانای پیاوبونی کوڕەکە یەکسان بۆتەوە بە ژنبون و گەڕاوەنەوەیەک بۆ سەردەمی مندا□□ی و باوەشی دایکی. چونکه کوڕەکە توانای ئەوەی نییە باڵادەستی بەسەردا بکا، وەکچۆن کچەکە باوکبونی لە کوڕەکە دەوێ، ئەویش دایکبونی لە کچەکە دەوێتەوە. کاتێکیش کوڕەکە ناتوانێ ببێتە ئەم باوکە، ناچار بە پ□س□□ندکردنی خەسانەکه وەک چارەسەر و چێژکردنێکی مازۆشی، لێدەگەڕێ کچەکە پەنج□ ب□ن□تە کۆمی.

ل□ بەرئەوەی به لێکدانەوەی فرۆید، مندا□□ی نێرینه بە ساوایی، کاتێ دایکی شیری پێدەدا و ژێری پاک دەکاتەوە و لە باوەشی دەیلاوێنێ، ئەم چاودێری و خزمەتکردن و نازکێشانە، هەستێک لە ناخی منداڵەکە دەچێنێ، ئەم بەدەموەچونه بەس بۆ ئەمە و ئەو ژنە هەرموڵکی خۆیەتی، ئەوکاتەشی بەوە دەزانێ دایکی ئەو خزمەت و نازهەڵگرتنه بە مێردەکەشی دەدا، بەم هاو بەشیکردنە هەستی بریندار دەبێ و باوکەکە بە ناحەزێک و بە ئاواتی لەناوچونییەتی. لە هەمان کات لە ژوری نوستنی دایک و باوکی، چاوی بەو دیمەنانەی لە سەرجێی ژن و پیاو ڕودەدا بکەوێ و هێشتا هیچ لە پەیوەندی ئەوان تێناگا، ئەوەندەیه هەست بە توندوتیژییەک لە جوڵە و تاودانی باوکی بۆ دایکی دەکا و لە هەلـێکیشدا ئەو جوڵە و تاودانەی باوکی بۆ دایکی دوبارە بکاتەوە، دایکەکە تێیبگەیەنێ باوکی بیبێنی چوکی دەبڕێ، بەم سەرکوتکردنە دەگاته ئەو تێگەیشتنەی، کچەکان ئەندامی نێرینەیان نییە، باوکیان لێی بڕیون. لێرەدا ئەو باڵادەستییەی باوکی بەسەر خۆیی و دایکی، دەبێتە مایەی هەڵگرتنی قینێکی شاراوە لە باوکی و

سۆزێک بۆلای دایکیدا، دواجار خۆیی و دایکی بۆ دو قوربانی لاواز و ملکەچ، لە بن باوکێ دەسەڵاتدار و زەفتکەرێکی دێته بەرچاو.

بە گوێرەی ئەم لێکدانەوەیە، پیاوبون ئەو گرێیەیە، کوڕ بە منداڵی مەیلی بۆلای دایکییەتی و باوکی بۆ بەربەستێک دەبینێ، لە داهاتودا ڕقی لە باوکی وەک پیاوێک دەبێتەوە، ئەم چەپاندنەش هۆکارێکە مێرد ڕۆڵی ژنبون (مێینەبون) لە باوەشی ژنەکەی وەک دایکێک، بگەڕێتەوە.

کەواتە لە کۆمەڵگاکانی پابەند بە ئەخلاقی هۆشێکی میتافیزیکی و ئەو سێکسەی نێوان ژن و پیاو بە چاک دەزانرێت، منداڵی لێبکەوێتەوە، هەروەها لەم کردەیەدا باڵادەستبونی مێرد بەسەر ژنەوە بە پێویست دەبینرێ و کاتێکیش مێردەکان توانای ئەم باڵادەستییەیان نابێ، بە منداڵبونەوە و چونەوە باوەشی ژن وەک دایکێک، شەرمەزار و لەناوەوە تێکدەشکێن. بۆ خۆبەدەستهێنانەوە لەم شەرمەزاری و باڵادەستکردنەوە بەسەر ژنەکاندا، زۆرجار پەنا دەبەنە بەر بەکارهێنانی دەرمان، کەچی لە کاردانەوەی ئەم چارەسەرییە دور لە چێژ و خۆڕزگاردنە لەپەناو پیاوبوندا، بۆ چێژی ڕاستەقینە لە دەرەوەی پابەندییە ئەخلاقییە میتافیزیکییەکە و ئەم تێگەیشتنە هەمەکییە بۆ چاکە، لە چاکەی هەندەکی و ئەوەی بۆخۆیان چاکە دەگەڕێن. ئەوەش بەخۆی جارێکی تر لە نێوان ژیانی ناوەکی و دەرەکی بۆ کەوتن و لادانی ئەخلاقی، مرۆڤی (بێ ئەخلاقی بێئەخلاقی!) دوەوی لێ بەرهەم دێ. ئەم کەوتن و لادانەش سەرەتا لەسەرجەمی ژن و مێردەکان بە خیانەت دەسپێدەکا و دواتر هەڵسوکەوتە تێکشکاو و خیانەتکارانەکەیان تەواوی ژیانی کۆمەڵایەتی و سیاسی دەتەنێتەوە.

بۆیە کاتێک پیاوبون گرێ و داواکردنەوەی دایکایەتی بێ لە ژن، بە تێگەیشتنی جاک لاکان، ژنبونیش گرێیە و داواکردنەوەی باوکە لە پیاو و ئەم کچە لەم ژینگە کۆمەڵایەتییەش گەورە نەبوبێ، بەو مانایەی دایکی مێردی بە پیاوێکی تریش نەکردبێتەوە، دیسان ڕقی لە دایکێکە وەکخۆی ئەویشی بە ژن و بە فالێسی (ئەوەی نییەتی) بەرهەمهێناوەتەوە. هەگربونی بە باوکی، تێپەڕیە لە دایکی و حەزە سێکسییەکەی بەو پیاوانەی لە پانتایی خێزانی بەشایی باوکی پڕدەکەنەوە، تێر دەبێ. ئەوەیە کچێکە دوای گەڕین و تاقیکردنەوەی چەندین جۆر ئەزمونی سێکسی (ئەم ئەزمونە سێکسیانەی ئەوە ناگەیەنێ، چێژ لە گۆڕینی پیاوەکان دەکات، لەبەرئەوەیە لە منداڵییەوە لەناو پیاوەکاندا بەشوێن باوکێکدا دەگەڕێ، گرێیە دەرونییەکەی هەڵوەشێنێتەوە)، لە ئەنجامدا تەنیا چێژ لە پیاوێکی بەتەمەنی لەخۆی گەورەتر، کە گرێیە دەرونییەکەی پڕ دەکرێتەوە، دەبینێت.

وەک دیارە ئەم ئەنجامە وەک کچەکە، بۆ خۆشەویستە کوڕەکەشی هاوشێوەیە، بەوەی هۆگربون و چالاکی سێکسی کچەکە بەرانبەر پیاوە بە تەمەنەکە، لە فالۆسبونی سەرچاوە بگرێ، چالاکی پیاوە بە تەمەنەکە، کە لەبری هاوسەرە هاوتەمەنەکەی خۆی، حەزە سێکسی□کەی بەم کچە کەمتەمەنە تێر دەخوا و ئەوەندە چالاکە، بۆ ئەو چێژی باوکبون و باڵادەستییەی بەسەر کچەکەدا هەیەتی، دەگەڕێتەوە. بە پێچەوانەوە، لە ئەگەری پەیدانەبونی ئەم پیاوە گەورە و باوکە باڵادەستە، ئارەزوی کچەکە، چێژ لە سێکسی کچانی هاوتەمەنی خۆی دەبینێ، بۆ ئەوەی لە تۆڵەی ئەم فالۆس و ڕقکردنەوەی دایکی، ڕۆڵی باوکایەتییان بەسەردا بگێڕێ، یان سەرجێی ژنانی گەورەتر و هاوتەمەنی دایکی، هەتا چێژ لە فالۆسبونەکەی وەک خەساوێک وەرگرێ و ئەوەی ڕقی لێدەبێتەوە و لێی هەڵدێت، خۆشیدەوێ و بۆی دەچێتەوە. وەک لە کۆتایی فیلمەکە، دوای مردنی پیاوە بە تەمەنەکە، کچەکە، ئەم بۆشایە بە ژنەهاوسەرەکەی پڕدەکاتەوە.

هیوا سەعید

ئەم فیلمە لە دەرھێنانی فرانسوا ئۆزۆنە، لە ساڵی 2013 بەرهەم هێنراوە.

نیچە و سالۆمی شەڕی نێوان مرۆڤی باڵا و مرۆڤی بچوک … هیوا سەعید

بەشێک لە عەشق، ئەو چێژە لە لاوازی و بەزەییەیە، ناوەوەی مرۆڤ لە شێوەی خۆی بەرھەم دێنێتەوە. بە پێچەوانەوە، مرۆڤی باڵا، بە کوشتنی خوا و هەڵوەشاندنەوەی بەها پیرۆزەکان و ویستی هێزەوە دەژی، بە مانای ئەو لاوازی و بەزەییەی لە رابردویەوە دێ، لە خۆیدا کوشتوە و مرۆڤێکی ئاسنینی بەهێزی لێ بەرھەم هاتوە.

ل□□ر□وەیە سالۆمی لە بەرانبەر مرۆڤێکی باڵای وەک نیچە، نوێنەرایەتی خەڵکی بازاڕ وەردەگرێ، بە بەرھەمهێنانەوەی نیچەیەکی

لاواز و بەزەییدار، بەڵکو لە باڵایی بکەوێ، ببێ بە هاوشانی ئەو مر□ؤ□ خ□نەناس و بێ ویستانەی بە دەرونێکی شێواوی دوفاقانەی نێوان چاکەی خواییانە و ئارەزوییان دەژین، بۆ ئەوەی لە جڵەوکردنی ئەم دەرونە سوپەرمانییە، چێژێکی باڵادەستانە بکات.

ئەلبێر کامۆ، لە یاداشتەکانی ئاماژە بەوە دەدا، نیچە لە دارستانەکەی نزیک ماڵیان بە دار قومەتە ئاگری گەورەی دەکردەوە، بە دیارییەوە ڕادەوەستا، هەتا دەکوژاوە. بەو مانایەی ئەو لاوازی و بەزەییەی سالۆمی بەهۆی عەشقەوە لەناوەوەی نیچە دروستی کردبو، بەشێوەی ڕەمزی و بە کردنەوەی ئاگرەکە و دامرکانەوەی، ئاگرەکەی ناوەوەی خۆی دادەمرکاندەوە، ئەم دامرکاندنەش سەرەتا بۆ سەرکوتکردنی سالۆمی، وەک نوێنەری لاوازی و بەزەییەکە، دواجار کوشتنەوەی خوا و نەبونی بە خەڵکی بازاڕ و تێکنەشکانی باڵاییەکەی.

هەروەها ل□ بەر ئەم سوتانەی بۆ سالۆمی، ئیلیزاب□س خوشکی نیچە، زۆر ڕقی لە سالۆمی دەبۆوە و بە ژنێکی بەدڕەوشت ناوی دەبرد. لەکاتێکدا پیشاندانی ئەم ڕقە، هەرچەند بۆ بەرگری و دورخستنەوەی نیچە لە لاوازی و کەوتن بێ، کەچی پاراستنێکی سوپەرمانانەی هاوشان بە نەریتی نیچەیی نییە، چونکە نامە هەڕەشەئامێزەکانی ئیلیزابێس لە سالۆمی و ئەم سوڕانەوەیە لە پشت کارەکتەرێکی خاوەن ویست، بەرپرسیارییەتی خۆی، بە شکۆ و دور لە بەزەیی و ناچاری هەڵبگرێ، ئەم پاراستنە ئاماژەی بەزەیی ئەوانیتر بە دەوری کەسایەتییە سوپەرمانییەکەی دەگەیەنێ، کە دیسان بۆ سالۆمی بە چێژوەرگرتنێکی باڵادەستانە بەسەر نیچە تەواو دەبێ. لەبەرئەوەی مر□ؤقی باڵا وەک بکوژی باوک و بەزەیی و دوفاقی، گرێی ئۆدیبی هەڵوەشاندۆتەوە و چیتر منداڵێکی خەساوی یەکسان بە خەساوییەکەی دایکی نییە، ئیلیزابێس ڕۆڵی دایکایەتی بەسەردا بگێڕێ و سالۆمی بە عەشق (لاوازکردن و بەزەیی)، چێژ لە منداڵکردنەوە و خەساندنەوەی ببینێ، دژ بە مردنی خوا و زیندوکردنەوەی لە نیچەدا.

بۆیە ئەگەر سالۆمی لەبری پێکەوەژیانێکی لە نزیک و یەکسانی هاوسەرگیرانە، بە خۆدورگرتن، مەعشوقانە چێژ لە باڵادەستی و جڵەوکردنی دەرونێکی بەهێز و جیاواز لە خەڵکی بازاڕ، کە دەستەمۆکردنی قوڕسە بکات، لە هەمان کاتدا نیچە بەم دورییە ناڕەزامەندییە لە تێرکردنی ئارەزو و مامەڵەکردنی بەرجەستە بێبەش و ڕوبەڕوی تەنیاییەکی پڕ ئازار و بەزەیی عاشقانەی خەیاڵییان□ ب□تەوە، هێشتا لەپێناو باڵایی، لاوازی و بەزەییە سالۆمییە خواییەکەی ناوەخۆی، بە شایانی کوشتن و ئازارەکەشی بە شکۆوە

هەڵدەگرێ، ئەوەیە مرۆڤی باڵا.

ئەو ئازارەی نەیکوشتم، گەورەی کردم. “نیچە”

هیوا سەعید

لەکۆتاییدا قارەمانەکە نایەوێ بمرێت! ... هیوا سەعید

ئەو پوچگەراییەی مر□ق ن□ناسراوانە لەناویدا دەژی، بە ژیانی فەلسەفەکاری و گەڕان بەدوای ڕاستیدا، هەرچەندە پوچییەکە بناسێ و بە داهێنان هەوڵی ڕزگاربون لێی بدا، گشت جارێک بە کۆتاهاتنی ژیانە داهێنەرییـەکە، دەکەوێتەوە ناو یەکێتی بونێک (پانتیزم)، وەک پوچییەکی تری کوشندە.

لە شانۆگەری هەبونەبودا، ڕەجەب مرۆڤێکی ئەوەندە تەوەزەڵ و بێئاگایە، لە بن دارھەنجیرێک لەسەر پشت بە دەمکراوەیی ڕاکشاوە، لە چاوەڕوانی هەنجیرێک بەربێتەوە ناودەمی. دواتر ئەم مرۆڤە تەوەزەڵە، بەهۆی گیرۆدەبونی بە خۆشەویستی ناسکە و لەدەستچونی وەک ستەمێک، بەسەر پایەکانی هۆشیاریدا دەکەوێ و دواجار فەلسەفەکارانە، بە زانین خۆشەویستەکەی دەدۆزێتەوە و یەکدەگرنەوە.

لێرەدا گریمانەکە ئەوەیە، ڕەجەبی فەیلەسوف جارێکی تر ناسکە بزر بکاتەوە، بە شوێنیدا قۆناغەکانی زانین ببڕێتەوە و ببێتەوە بە چی، لەکاتێکدا ئەزمونی فەلسەفەکاری بۆ ئەم زانراو و بەکۆتا هاتوە، یان دور لە بڕینەوەی ئەم قۆناغە ئەزمونکراوە، لە بن دارھەنجیرەکە وەک دەستبەردارییەک لە ژیان ڕابکشێتەوە!

لە کۆتایی ڕۆمانی هاوزێدا*، قارەمانەکە بە پێچەوانەی ئۆدیب، لەبری کوشتنی باوک، بە پاساوی دەست□کەڵاوی لەگەڵ پیاوانی دەسەڵاتدا، بە بڕیاری شۆڕش دایکی خۆی دەکوژێ. بە مانای شۆڕش و کوشتنی دایک، بەرانبەرب□ونەوەی لۆژیک دژ بە شیعرییـەت و پەشیمانبونەوەیەکی ئۆدیبیە، بۆ ئەوەی کوڕەکان لە کوڕی

دایکییانەوە ببنەوە بە کوڕی باوکیان. لەبەرئەوەی کاتێک ئەدیب باوکی خۆی دەکوژێ و دایکی لەخۆی مارە دەکاتەوە، ئەم هەست و سۆزە دایکانەیە، بە هەڵوەشاندنەوەی ئەخلاق و لۆژیکی باوکانەی باڵادەست، هەڵگەڕانەوەیەکی شیعرییانەی دژەباوە. بە ئەوەشی ئەدیب لەم هەست و سۆزە دایکانە و شیعرییەتە، ببێتەوە کوڕی لۆژیک و باوکەکان، پەیوەستە پەشیمان ببێتەوە، ئەویش بە خۆکوێرکردن پەشیمانییەکە دەردەبڕێت.

بە هەمان شێوە قارەمانەکەی هاوزە، دوای کوشتنی دایکی، بە درێژکردنەوەی ئەم کوشتنە و گوێڕایەڵی لە لۆژیکی باوکە شۆڕشگێڕەکان و ڕاگرتنی چەک بەڕوی شیعردا، بەشداری شۆڕش دەکات. کەچی لەوە کوشتنی بە ناڕەوای دایکی بە ڕون دەبێتەوە، بەوەی ئەم دەستەکەڵییەی دایکی و پیاوانی دەسەڵات، بە فەرمانی شۆڕش بوە. بەڵێ ئەمجارە کوڕەکە، هەتا لەسەر بنەمای ئەم ڕاستییەی پێیگەیشت، بە لۆژیکێکی تر دژ بە لۆژیکەکەی ئەوان نەوەستێتەوە، بە بێهودەیی دەڵێ: تازە من چ بکەم، گەڕێکە (بە نیازی زیندوکردنەوەی مردوییەک) هەڵدەمەوە، یان خۆم بکوژم!

ئەم بێچارەییە لە نەگۆڕانەوەی ڕابردو، سەرەڕای پەشیمانی لە کوڕایەتی باوکە شۆڕشگێڕەکان، نایەوێ بە دژوەستانەوەشیان ببێتەوە کوڕی دایکی. بەڵکو بە هەڵاتن لە تەواونەبونی ئەم ناکۆکییەی تێز و ئەنتی تێز، خۆی بخاتە نێوان هەڵبژاردنی مانەوەیەکی بێئامانج لە ژیان و خۆکوشتندا، چونکە دوابڕیار یەکەمیان لەسەر بنەمای گەیشتن بە ڕاستەقینە هەڵدەبژێرێ و چەکەکەی فڕێدەدا.
بەو مانایەی شۆڕشگێڕێک لەبەر بێزاربون، چالاکی دوبارە ئەزمونکردنەوەی یەکجۆر خەباتی شۆڕشگێڕی تێدا نییە، ڕێجەبی فەیلەسوفیش لە ئەگەری لەدەستدانەوەی، ئیتر بەشوێن هەمان ناسکەدا ناگەڕێ. هەروەها ژیانی پاش ڕونبونەوەی ڕاستەقینەیەک، بەهەوە بە ئامانجێکی تر پوچ دەبێ، ئەم مانەوەیە بە پوچییەش سزای خۆنەکوشتنەکەیە، وەکئەوەی قارەمانەکە لە دوای فڕێدانی چەکەکەیی و بەجێهێشتنی شۆڕش، کە لە ڕێگا توشی کاروانێک دێ، فەردەپیازەکەی بەرەو لوتکەی چیاکە پێ باردەکەن، بە سزادانەوەیەکی سیزیفانەی، یەکسانکردنەوەی پانتیزم بە ئەبسەرد، لێی بار بکەن.

بەڵام ئەم تیکەڵبونەوەیە بە کاروان، وەک تێکهەڵکێشی دو ئەزمون (سەنتەز)، تێکەڵبونەوەی بەئاگایەکی ڕاستیناسە (ئەنتی تێز)، بە ژیانی بەئاگایی (تێز) و ڕاکشانەوەی ڕێجەبەکە ئەمجارە بە فەیلەسوفی لە بن دار هەنجیرەکە. لە بەردەوامی ژیانیشدا، دابڕان

هەر بۆ ئەوە نییە، بە هەڵگری ناو□□ک□کی تر، بۆ دیسان باوەشکردن بەوەی لێی هەڵگەڕاینەوە. ناکۆکی و ململانێیەکی تر سەرهەڵدەداتەوە.

کەواتە باری بە شانهەڵگرتنی ژیان، بەهیوای گەیشتنە لوتکەیەک، هەرجارێک بکەوێ و خلۆر ببێتەوە و سەرلەنوێ بار بکرێتەوە، ئەم پوچییەیان لە نائاگایی لوتکەیەکی نەبینراوە. پوچییەکەی تر، دوای گەیشتن بە لوتکەکە، بزانرێ لوتکەیەکی دیکە بۆ بینین و ناسینی ڕاستقینەیەکی تر بونی نییە، بارەکە ل□ پێناو یەکسانبونەوەی پانتیزم بە ئەبسێرد، بۆ سەرخستن بە شاندا بدرێ. دەبێتە خۆکوشتن.

*ڕۆمانی هاوزێ، نوسینی دلاوەر ڕەحیمی، چاپی یەکەم ۲۰۱۸.

نەماندۆزییەوە … هیوا سەعید

ئای دنیا..
لەم شەقامە چۆڵ و تەنگانەت
بوین بە چ شاعیرێکی دڵشکاو،
چ ئاوازێکی غەریبمان لێ دەرچو!
کەس نەیپرسی ئەم وێنە سەیرانە بۆچی دەکێشین،
کەس نەیزانی ئەم گۆرانییە غەمگینانە بۆ کێ دەڵێین..
لەناو هەر چیرۆکێک قارەمان قارەمان بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

ئێستا کاتی ئاشکرابونی گەورەترین درۆیە
نە هیچ مرۆڤێکمان بە دڵ خۆشویست و
نە هیچ کەسیشمان بە هاوڕێ دانا!
لەناو دڵی هەر خۆشەویستێک و
سەری هەر هاوڕێیەک بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

لە هەر وڵاتێک شار شار
لە هەر شارێک گەڕەک گەڕەک
لە هەر گەڕەکێک ماڵ ماڵ بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

لە چایخانەکان لەسەر کورسییەکەی تەنیشتمان بەدوای گەڕاین،
لە چێشتخانەکان لەوبەری مێزەکەی بەردەممان بەدوای گەڕاین،
لە ئوتێلەکان لە قەرەوێڵەکەی تری ژورەکە بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

بوین بە چەپەڵترین بازرگانی قاچاغ
لە هەر دەریایەک بە کەشتی گوناهمان فرۆشت
لە هەر ئاسمانێک بە فڕۆکەی خراپەمان کڕی
گیرفان گیرفان
قاسە قاسە
لەناو پارەی تلیاک و لەشفرۆشخانەکان بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

بوین بە درۆزنترین ئاییندار
لە هەر ناوچەیەک چەندین ماڵمان بەناوی خوا کردەوە
مزگەوت مزگەوت
کڵێسا کڵێسا
لەناو باوەڕدارە ساویلکەکان بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

وەک دڕندەترین پیاوی سیاسی
بە کوشتن تا ئەوپەڕی دەسەڵات چوین،
سنور سنورمان بە باروت و قەوان گەدا،
خوێنی هەزاران کوژراومان کەوتە ئەستۆ
چ لەناو زیندوەکان
چ لەناو مردوەکان بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

هەشتا بە کۆڵێک تاوانەوە
ڕۆژەکان بە گەشبینی ئەم ئومێدە بەڕێ دەکەین
شەوەکان لە دڵەڕاوکەی ئەم چاوەڕوانییە بەسەر دەبەین
هەندێک جار لە ئاودا دەیبینین و ناگیرێ
هەندێک جاریش لە ئاوێنەدا خۆی دەردەخا و نایەتەدەر
ئەمە بە دۆزینەوەی ئەم هاوشێوەیەی خۆمان چیمان نەکرد!
هەتا لێواری مردنیش بەدوای گەڕاین
نەماندۆزییەوە.

دەست لە کوشتنت هەڵناگرم! ...
هیوا سەعید

(1)
ماندوبوم ئەوەندەی تۆ بکوژم،
تۆ نامری!

لە مەیخانەکان
بە سەرخۆشی تۆم کوشت
نەمردی.

لە باوەشی ساردی سۆزانییەکان
بە ڕوتی تۆم کوشت
نەمردی.

لە ماڵی خوا چومە دەرێ،
لاپەڕە پیرۆزەکانم سوتاند،
بە بێباوەڕی تۆم کوشت
نەمردی.

بە یاسای هەمو شەڕێک
دو کۆتایی هەیە: یان دۆڕان، یان بردنەوە.
ئەم شەڕە بە یاسایەکی ترە
کەوتومەتە نێوان دو دۆڕان
یان لە بەردەمت چۆک بدەم،
یان خۆم بکوژم
تۆ نامری!

(2)
شەڕی ئێمە لەسەر یەکلابونەوەیە
من بە بیانوی نەبونت، هەوڵی کوشتنی تۆ دەدەم
تۆ بە پاساوی هەبونت، خەریکی لەناوبردنی منی
لەم مەیدانە یەکێکمان چۆک نەدا
شەڕەکە دەبێتە هەقیقەت!

(3)
مادام چەکدادان هەر خۆکوشتنە بۆ بچوکی
با شەڕەکە بەردەوام بێ..
ئەم شەڕە ژیانیشە!

(4)
ئەوە بۆ ناشیرینکردنی ئەم شەڕە
ژیانتان پیس کرد
کارەکتان ناوناوە دادوەری
جارێک ئەم چەک دەدا، ئەو سواری پشتی دەبێ
جارێکی تر ئەو چەک دەدا، ئەم سواری پشتی دەبێتەوە
ئەوە چ کەربازاڕییەکە،
حەزتان لەم سواربون و هاتنەخوارەوەیە!

(5)
کاتێک جگە لەم ژیانە پیسە و مردندا
هەڵبژاردنێکی تر نەماوە
من دەچم لە بەرزاییەکان بە ئازاری ئەوە دەمرم،
ئەوەش لە نزماییەکان بە شێتبونی من پێبکەنن..

(6)
ئەم خۆکوشتنەم ناوبنێن
هەڵبژاردنێکی تر بۆ ژیان!

هیوا سەعید

کورد لە سینەمای جیهانیدا ... هیوا سەعید

لەناو کورد هونەرمەندی گەورەی جیهانی ئەنتۆنی کوین بەهۆی فیلمەکانی عومەر موختار و پەیامی ئیسلام بە تایبەتی لەکن کوردە موسڵمانەکان یەکێکە لە کارەکتەرە پڕبەدڵ و زۆر خۆشەویستەکان. لە هەمان کات ئەو ئەکتەرە گەورە بە فیلمەکانی زۆربای یۆنانی و

قەمبورەکەی نۆتردام (دوو ڕۆمانی بەناوبانگی نیکۆس کازانتزاکیس و ڤیکتۆر هۆگۆیە) وەک قارەمانی سەرەکی ئەو دوو فیلمە کارەکتەرێکی هەمیشە زیندوی ناو یادەوەری خوێنەرانی کتێب و بینەرانی سینەمایە.

هەرچەندە لە کۆی ئەو فیلمانەی ئەو ئەکتەرە بەناوبانگە ڕۆڵی تێدا گێڕاوە دوجار کورد ئامادەیی هەیە، بەڵام هەردوجارەکە کورد بونێکی نێگەتیف و وەک خەڵکێکی دڕندە و خراپەکار دەبینرێ.

سندبادی دەریایی کارەکتەرێکە لە چیرۆکەکانی هەزار و یەک شەوە، دەرهێنەری ئەمریکی ڕیچارد والاس ساڵی ١٩٤٧ بۆ فیلم بەرهەمی هێناوە، باس لە گەشتی هەشتەمی سندباد و گەڕان بەدوای گەنجینەی بزربوی ئەسکەندەری گەورە دەکات. سندباد لە گەشتەکەی ڕێگای دەکەوێتە بەسرا، لە مەزادخانەیەک بە ڕێکەوت توشی شیرین (کچە قارەمانی فیلمەکە و یەکێکە لە حەریمی ئەمیری بەسرا) دەبێ، کاتێک خۆی بە سندباد دەناسێنێ و دەڵێ کچی عەلی کوردستانیم، سندباد بە سەرسوڕمانەوە پێی دەڵێ: یائەڵڵا ئەو سەربڕ و ڕێگرە باوکتە!

هەروەها تۆپەکانی ناڤارۆن ڕۆمانێکی ئاڵیستەر ماکڵینە دەربارەی جەنگی جیهانی دوەم، دەرهێنەری بەریتانی جۆن لی تۆمسۆن ساڵی ١٩٦١ کردویەتی بە فیلم. یەکەیەکی کۆماندۆی بەریتانی – ئەمریکی دەیانەوێ خۆیان بگەیەننە دورگەی ناڤارۆن بۆ تێکشکاندنی ئەو تۆپهاوێژە ئەڵمانە نازییانەی ڕێگری لە پێشڕەوینەوەی کەشتییە جەنگییەکانی وڵاتانی ئیتیلاف لە دەریای ئیجە دەکەن. لەسەرەڕێی چونیان بۆ دورگەکە بە هەڵە گومانیان لە پیاوێکی پاککەرەوەیە بەسەریانەوە سیخوڕ بێ، لەکاتی گرتن و لەپرسینەوەدا لەبەر تێنگەیشتن لە زمانی پاککەرەوەکە ئەنتۆنی کوین وەک ئەندامێکی ناو یەکە کۆماندۆیەکە دەڵێ: تێیناگەم دەنگی بۆ کوردەکان دەچێت.

ئامانج لە دەربڕینی ئەو قسەیە بۆ ئەوەی ئاماژەیەک بگوازێتەوە بۆ گوێی بیسەران و تێگەیشتنێکی خراپی لێبکەوێتەوە، بەو مانایەی ئەو گومانلێکراوەی بە تۆمەتی سیخوڕی دەستگیراوە و نازانرێ کێیە پێویستە ناسنامەی پێبدرێ، بەڵکو سیخوڕێکە وەکو دیمەنێکی هێزێکی لە خەیاڵدانی بینەراندا فۆرم وەربگرێ، هەتا سیخوڕ و ناسنامەکە (دەنگی بۆ کوردەکان دەچێت) بەیەکتر یەکسان ببنەوە و یەک تێگەیشتنی خراپ بدەن بەدەستەوە.

لە کتێبی هەزار و یەک شەوە (زیاتر بە نوسراوێکی عەرەبی دەزانرێت)

ئاساییە تێگەیشتنێکی ترسناک و دڕندانە لەسەر کورد نوسرابێ، لەبەرئەوەی ژیانی سەرەتایی کورد لە شاخەکاندا بووە، ڕەنگە دانیشتوانی کەنار دەریا و بیابانەکان لەو مرۆڤە شاخاوییانە ترسابن، ئەوەی ئاسایی نییە بۆچی زمان و دەنگی ئەو گومانلێکراوە بەدڵنیاییەوە بۆ تورکەکان و فارسەکان و عەرەبەکان ناچێ، بۆ بەنادڵنیاییەوە بۆ کوردەکان دەچێت!

ئایا لەبەرئەوەیە زمانی ئەوان ئاشنا و زانراوە بۆ گوێی دنیا و دەنگی کورد دەنگێکی نامۆ و نەبیستراوە؟
لەگەڵ ئەوەی ئەوە ئاماژەکردنە بۆ ژێردەستەیی و نەبونی کورد، دەبێتە هۆکاری پرسیارێکی تر ئەو ژێردەستە و نەبوە بۆ کەمینەیەکی تر نییە، بۆ لەم ناوچەیە بیریان هەر بۆ کورد دەچێ، واتا بۆ دەبێ تەنیا کورد ئەو کەمینەیە بێ لە نزیک دورگەی ناقارەنی یۆنان سیخوڕی بەسەر وڵاتانی ئیتیلافەوە بکات؟

ئەو کەمە نەتەوانەی تری ناوچەکە دەنگیان ئاشنا و بیستراوە، یان دەستی وڵاتانی ئیتیلافن و لەلایەن ئەوانەوە پشتگیری دەکرێن و ناشێ گومانی خراپیان لێبکرێ، بەس کورد وەک ژێردەستەیەکی نەتەوە سەردەستەکانی ناو ئومەتی ئیسلام (تورک و عەرەب و فارسەکان وەک هاوسۆزانی ئەڵمانیای نازی) بە تایبەت تورکەکان لەگەڵ ئەوەی خۆیان بە بێلایەن لە جەنگەکە (جەنگی جیهانی دوەم) ناساندوە، بە نهێنی کار بۆ سەرخستنی ئەڵمانیا دژ بە وڵاتانی ئیتیلاف دەکەن و ئەرکی ئەو کارە نهێنییەش (سیخوڕی) بە ژێردەستەکەیان وەک قۆچی قوربانییەک بە کورد دەسپێرن، ئەگەرنا کورد بۆخۆی ئەو نەتەوە بەهێزە نییە بکەوێتە شەڕی ئەو زلهێزانە و سیخوڕی لەپێناو خۆی بەسەر ئەوانەوە بکات.

ئەوەی جێی سەرنجە دروستبونی ئەو تێگەیشتنە لەکن ڕۆمانوسێکی بەریتانی وەک ئالیستەر ماکلین دەگەڕێتەوە بۆ ئەو پێشینەیەی کورد لەناو خەلافەتی عوسمانی بەشدار بووە و ئەو خەلافەتە لە جەنگی جیهانی یەکەمدا لایەنگری ئەڵمانیای کردوە دژ بە وڵاتانی ئیتیلاف، یان ئەوە فەنتازیای ڕۆمانوسەکە و هیچ پەیوەندی بە سیاسەتی بەریتانیاوە نییە!

کەواتە دەکرێ لەسەر بنەمای هەمان تێگەیشتن ڕۆمانوسێکی کورد سایکس بیکۆ و دوبارە لێکدابڕاندنەوەی جوگرافیای کوردستان، دواتر لە پەیمانی لۆزان لەباربردنی ئۆتۆنۆمیی کوردانی باکور و هەڵوەشاندنەوەی پەیمانی سیڤەر لە بەرانبەر دەستهەڵگرتنی ئەتاتورک

لە ویلایەتی موسڵ، بە زۆرلکاندنی کوردانی باشور بە عێراق و هەرەسپێهێنانی شۆڕشەکەی شێخ مەحمود، نەپاراستنی کوردانی ڕۆژهەڵات لە بەرانبەر ئەرتەشی ئێرانی و لەناوچونی کۆماری مەهاباد، هەموو ئەو یاریپێکردن و بەکارهێنانە لەلایەن بەریتانیاوە بۆ باجی ئیسلامبون و تۆڵەیەک لە کوردان تێبگات!

لەبەرەوەیە ئەو ئەدەب و هونەرەی شێوەی ئایینی و نەتەوەیی پێدەکرێ و دەکەوێتە خزمەت ئایدیۆلۆژیا لەبری پێکەوەژیان لە هەوڵی نانەنەوەی دوبەرەکی و بۆ دوژمنکردنی مرۆڤ بە یەکتر، بە مانای ئەوەی بێلایەنی خۆی لەدەست دەدا و دەبێ بە سیاسەت.

خیانەتم لێ بکە!… هیوا سەعید

لەو شاعیرە لاوازانە نیم
بەڵام خۆشەویستەکەم بێ وەفا بوو، بۆ تەنیا بەجێیهێشتم.

تۆ هیچ کات خۆشەویستم نەبوی،
خۆم بۆ قوربانت دەکرد، چێژم لەو بچوکییەی خۆم دەبینی!
نیەتم ئەوەبوو بەو ڕێیە داگیرت بکەم و
ئارەزوەکانم بەسەرتدا تاقیبکەمەوە.
سەیری ئەو دوەوییەی من بکە
دەمویست بۆ نوشتانەوە بگەمە خۆشی
تەماشا عاشق و خواپەرست هەر یەک کەسن!

وەفا زیندانە،
بەو خیانەتە کۆلەپچەی دەست و پێت کردەوە،
دەرونی خۆت واڵا کرد.
تەماشا مەعشوق و کۆیلە هەر یەک کەسن!
نە دەمەوێ بۆ چیرۆکی تەنیا مانەوەم
گەمە لەگەڵ سۆزی کەس بکەم،
نە ڕێ بە کەسیش دەدەم بەزەیی پێمدا بێتەوە.
ئەوە بە گەورەترین سوکایەتی بە خۆم و ئەو دەزانم.
تەماشا عاشق و سیاسی هەر یەک کەسن!

لەو شاعیرە بێهێزانەم
دەڵێم تۆ خۆشەویستم نەبوی، کەرەستەم بوی!
بۆ وەفاییت نەکرد، خۆت ئازاد کرد.
کەسی من نەبوی هەتا بەجێمبێڵی
بۆ تەنیایی لەدایکبوم، بۆ تەنیایی دەمرم.

پێغەمبەرێکی منداڵ … هیوا سەعید

لەبەرئەوەی سیاسەت لە پانتایی بچوکی ئایدیۆلۆژی، نەتەوەیی، ئایینی ئێمەی خستۆتە بەرەی دژبەیەک و لێکی دابڕیوین، بۆیە یەکێک لە ئەرکەکانی هونەر ئەوەیە بە یەکترمان بکاتە دۆست و ئاشنامان بکاتەوە، هەرچەندە ئەو بیرکردنەوە جوانە بچێتە خانەی خەیاڵەوە، ڕەتکردنەوەی ئەو جوانییە ڕەوایەتی دانە بە ناشیرینی، لێرەوەیە ئەو ئەدەب و هونەرەی دەکەوێتە دەرەوەی ئایدیۆلۆژیا بۆ ئەوەی ڕەوایەتی نەدا بەو ناشیرینییە ئیش لەسەر خەیاڵە جوانەکە دەکا، چونکە لە دواجار ئەوەی کێشەی هەیە و پێویستە بەسەر بکرێتەوە تەنیا مرۆڤە، ئینجا ئەو مرۆڤە سەر بە ئایین و نەتەوەی سەردەستە یان ژێردەستە بێ.

لەلای سینەماکارە گەورەکانی جیهان هونەر چەکێک نییە بۆ لێدان لە نەتەوە و ئایینێکی تر بە مەبەستی بەرگری لە نەتەوە و ئایینەکانی خۆیان، لە هیچ بەرهەمێکی پییەر پاۆلۆ پازۆلینی و ئەندرێ تارکۆڤسکی کاری لەم شێوەیە نابینرێت. ئەگەر وابێ ئەوان وەکو سینەماکارێک لە جیهانیبون دەکەون و هونەرەکەیان دەبێتە هونەرێکی لۆکاڵی.

بە پێچەوانەوە مەجید مەجیدی یەکێکە لەو سینەماکارانەی لە بەرهەمەکانیدا هونەر دەخاتە خزمەت ئایدیۆلۆژیا و مەزهەبگەرییەوە، وەکو ئێرانییەکی سەر بە ویلایەتی فەقێ و شیعە مەزهەبێک هەمیشە لە شەڕی نەیارەکانیدایە، ئەو نەیارە جارێک خۆی لە ئایدیۆلۆژیایەکی وەک مارکسیزم دەبینێتەوە کە لە فیلمی باران وێرانبونی ئەفغانستان

ئەوەندەی بە خەتای سوپای سەقیفەت دەزانێ بە خەتای تاڵیبانی نازانێ، یان لە دواترین بەرهەمی بەناوی)محەمەد پەیامبەری خوا(شەڕی ئیسلامی سوننی دەکات.

لە فیلمە بەناوبانگەکەی مستەفا عەقاد بەناونیشانی)پەیامی ئیسلام(کە ئەو فیلمەیان جێگای ڕەزامەندی مەزهەبی سوننەیە، پێغەمبەر لە سەروی تەمەنی چل ساڵیدایە و بە شەڕەکانی بەدر و ئوحد خەریکی گەیاندنی پەیامەکەیەتی، واتا لەو فیلمەدا پێغەمبەرێکی شەڕکەر و پەیامێکی توندوتیژت بەرچاوەدەکەوێ، کەچی لەو بەرهەمەی مەجیدی بەس ژیانی منداڵی بەر لە پێغەمبەرایەتی محەمەد دەبینی، منداڵێکی نەرمونیانی فریشتەئاسا دوای ئەوەی بێ باوک کەوتوە مامی لەخۆی دەگرێ، ئەو مامەش ئەبولەهەب نییە، هەمزە نییە، ئەبوتاڵیبە.

پێکردنەوەی تەواوی فیلمەکە بە ژیانی منداڵی پێغەمبەرلەبەر گێڕانەوەی سەردەمی منداڵی ئەو نییە، بەڵکو منداڵ ئاماژەیە بۆ پاکی و بەرائەت، گەڕانەوەی مەجیدی لەبری شەڕانگێزی بەدر و ئوحد بۆ ئەو تەمەنە لەپێناو بەفریشتەکردن یان ڕاستر بۆ بەعیساکردنی پێغەمبەر محەمەدە، هەتا لەگەڵ ئەو دنیابینییە سۆفییانەی ئێران برەوی پێدەدا دژ بە مۆدێرنە و شارستانییەتی خۆرئاوایی یەکبگرێتەوە.

لە هەمان کات ئێران وەک کۆمەڵگایەکی جێگیری کستوکاڵی بۆ جیاکردنەوەی شارستانییەتەکەی لە بەرانبەر بیابانشینەکانی دورگەی عەرەبی و کلتوری هێرش و بەتاڵانبردن کە دواتر لە ئیسلامدا لە فتوحات و غەزو تەرجەمە دەبێتەوە خۆی دور بگرێ.

لە هەمووی گرنگتر بۆ ڕۆڵی ئەبوتاڵیبە لە پەنادان و لەخۆگرتنی ئەو پێغەمبەرە منداڵە، دەیەوێ ئەوە نیشانبدا سەرکەوتن و گەیشتنی پەیامەکەی بۆ ئەبوتاڵیبی باوکی ئیمامی عەلی و باپیری حەسەن و حوسێن دەگەڕێتەوە. ئەوەش بۆ هێشتنەوەی ئەو شیعەیەی ئەمڕۆ ئێران ڕابەرایەتی دەکا، بە بیانوی ئیسلامبونەوە نەکەوێتە بن قەڵەمڕەوی عەرەب و ئیسلامی سوننییەوە. بە مانای ئەوەی سەرەتا بۆ خزمەتی شیعەگەرایی، لە کۆتایی مەزهەبی شیعە وەک کەرەستەیەک بۆ پاراستنی شوناسی ئێران.

من پیاوم … هیوا سەعید

من پیاوم
حەزم لێیە ماڵێکم هەب□ ل□ □ باخ
سێ جۆگەلە بەناویدا بڕوا
یەکێک شیر،
یەکێک هەنگوین،
یەکێک شەراب
هەمیشە تەڕ و شیرین و مەست بم!
بەهەشت وەکو خەیاڵی منە.

من پیاوم
حەزم لە ژنی زۆرە
ژنی جوان،
تازە بوک
هەموو شەوێک بە زاوا ببم!
بەهەشت وەکو خەیاڵی منە.

من پیاوم
حەزم لە ژیانێکی نەمرە
پیر نەبم،
نەخۆش نەکەوم،
هەر گەنج بم!
بەهەشت وەکو خەیاڵی منە.

من پیاوم
پەراسوی چەپم ئیرەییم پێ ببا
چەندین جۆری کوشتن هەیە
بە گوللە،
بە سێدارە،
سوتانی بە ئاگر لە هەموان کوشندەترە!
دۆزەخ وەکو خەیاڵی منە.

“هیوا سەعید”

نیشتیمان … هیوا سەعید

نیشتیمان چییە!
ئەو بازرگانە دزەیە
خۆراکی بەسەرچوو دەفرۆشێ،
یان ئەو تەڕەفرۆشە فێڵبازەیە
تەرازوەکەی ناتەواوە،
یان ئەو نانەوا کەمتەرخەمەیە
نانی خاوم نەداتێ، هی سوتاوم دەداتێ؟

نیشتیمان چییە!
ئەو دراوسێیە بێباکەیە
لە ژورەکەم بمرم سەرێکم لێهەڵناکێشێ،
یان ئەو خزمە چەتەیە
کەسایەتی و
سامانم بە تاڵان تێدەگا؟

نیشتیمان چییە!
ئەو خاوەن خانوە چاوچنۆکەیە
لە نیوەی مانگەوە
تەنگی کرێیەکەم پێهەڵدەچنێ،
یان ئەو بەڕێوەبەرە بێهەستەیە
کاتژمێرێک لە کار دوابکەوم
هەموو ڕۆژەکەم بە نەهاتو دەژمێرێ؟

نیشتیمان چییە!
ئەو سیاسییە درۆزنەیە
بەڵێنەکانی هەڵبژاردنی پێشوی بەجێنەهێناوە
بۆ هەڵبژاردنی ئەمجارە بەڵێنی دیکەم پێدەدا،
یان ئەو حیزبە خائینانەن
لە جەنگدا برایەکیان بە کوشتن داوم
براکەی ترم دەنێرن بۆ مفاوەزات؟

کەس پێم نەڵێ نیشتیمان خاکێکی بە پیتە

کەس پێم نەڵێ نیشتیمان ماڵە
کەس پێم نەڵێ نیشتیمان ئاسایشە

خاکی بەبێ هاوڕێ غوربەتە
ماڵی بەبێ خۆشەویست وێرانەیە

نیشتیمان کام ئاسایشە؟
ئەو هەزار گوێیەی
گفتوگۆی من و هاوڕێیەکەم دەبیستە،
یان ئەو هەزار چاوەی
تەماشای ماچی من و خۆشەویستەکەم دەکا!

لەبارەی سێکس و ئەخلاقەوە … هیوا سەعید

کاتێک تێگەیشتنی سێکس لە تێگەیشتنی ئەخلاق دەبەسترێتەوە، لەگەڵ ناوهێنان و گۆکردنی وشەی سێکس یەکسەر کردەیەکی نائەخلاقی و دیمەنێکی نەشیاو و تێگەیشتنێکی نێگەتیڤمان بۆ دروست دەبێ. کەچی سێکس پەیوەندی بە ئارەزو هەیە و ئەخلاق پەیوەندی بە ویست و ئیرادەوە هەیە و لە یەکتر جیاوازن. هەروەها ئەم دووانە ئارەزو و ویست لە بەریەککەوتن و ململانێدان، هەندێک شت هەیە ئارەزو دەیەوێ و ویست دەبێتە ڕێگر لە بەردەمی و سەرکوتی دەکا، بە پێچەوانە زۆرجار ویست بەرگەی ئەو ململانێیە ناگرێ و دەکەوێتە بن دەسەڵاتی ئارەزوەوە. بۆیە دەکرێ بڵێین سێکس چێژە و ئەخلاقیش پابەندبونە، یان پابەندبونێکی ناوەکی و دەرەکییە.

لە زمانی ئینگلیزی هەردوو وشەی ئیتیک (Ethick) و مۆڕاڵ (Moral) کە بە مانای ئەخلاق دێن لە وەرگێڕانیان بۆ کوردی ئیتیک دەبێتە ڕەوشت و مۆڕاڵیش یانی ئاکار.
لەبەرئەوەی ڕەوشـــــــــت ئەو جۆرە ئەخلاقەیە لە دەرەوە و لەلایەن ئەوانیتری وەک ئایین و کلتور و یاساکانی دەوڵەتەوە بەسەر مرۆڤ دەسەپێنرێ. بە مانای ئەوەی هەندێک حەز و ئارەزو هەیە لە ترسی باج و سزادانی ئایینی و کلتوری و یاسایی مرۆڤ ناوێرێ مومارەسەیان بکا

و پابەندبونی بە ڕەوشت پابەندبونێکە لە ترسان و ڕەوشتیش ئەخلاقێکی پیشەیی و هەڵبژاردنێکی ناچارییە.
لە بەرانبەردا ئاکار ئەخلاقێکە بێ هیچ ترس و سەپاندنێک لە ناوەوەی مرۆڤ دێتە دەرەوە و جگە لە گوێگرتن لە دەنگی ناوەخۆی پابەند نییە بەو یاسا و ڕێسایانەی لە دەرەوەی ئەو بونی هەیە.

کەواتە سێکس ئەوکاتە دەبێتە بێ ئەخلاقی ئەگەر هاتو ئارەزو لەپێناو تێرکردنی خۆی سەی لە زۆرلێکردن و دەستدرێژی نەکردەوە و گوێی بەو دەنگە ناوەکییە و بە ئاکار نەدا.
لێرەدا نائەخلاقییەکە پەیوەست نییە بە وروژاندن و لێکخشاندنی جەستەیی، بەڵکو لەوەدایە بەرانبەرەکەی وەک کەرەستەی تێرکردن و لە خزمەت ئارەزوی خۆی بەکارهێناوە و ویست و ئیرادەی لێ زەوتکردوە. واتا بێ ئەخلاقییەکە لە زەوتکردنی ویست و ئیرادەکە دایە. ئەگەرنا کردەی سێکس بەخۆی تەنیا چێژە و هیچی بەسەر بابەتی بە ئەخلاقی و بێ ئەخلاقییەوە نییە.

من مرۆڤێکی ئاسایی نیم … هیوا سەعید

تۆ دەبێ بیر لە من بکەیتەوە
هەمو کەس شایانی بیرلێکردنەوە نییە
من جیاوازم.

بە وردی بۆ باڵام هەڵگەڕێوە
سەیری لەسەر پێ وەستانم بکە
سەیری بریسکەی چاوم بکە
سەیری دەستم و ئەو مشتانەی دەیانوەشێنم
پارچەیەکم لە هێز.

من بەرگەی تەنیایی دەگرم
تۆ هەمیشە خۆت بەوانیتر هەڵدەواسی
من بەهێزم
تۆ لاوازی

من خۆمم
تۆ ئەوانیتری
من لە ئێستا دەژیم
تۆ لە ڕابردو دەژی، لە داهاتو دەژی
من بەختەوەرم
تۆ دڵتەنگی
من بڕیار دەدەم
تۆ بڕیار دەدەیت و پەشیمان دەبیتەوە.

چبو..!
هەستت بەوەکرد خۆهەڵکێشم؟
هەستت بە هەڵەی دابردی
من خۆم دەناسم
تۆ خۆت ناناسی.

تێگەیشتی چیم وت!
وتم هەست هەڵەکارە
ئەم وشانەم بە دڵڕەقانە دەبیستی،
بە بێبەزەییم تێدەگەی،
لەو خۆبەگەورەزانییەم زویر دەبی،
زویر بە.
ئەدی نەمگۆ دەست دەوەشێنم!

من بەڵام!
ئەوەی توشم دەبێ، لێم نا بێتەوە
هەرچەندە پیرۆزییەکانم شکاندی
هێشتا ناتوانی دەستبەردارم بی.
ئەدی نەمگۆ هەمو کەس شایانی بیرلێکردنەوە نییە!

ل□ نێوان خۆبەگەورزانی و چاکیم
ل□ نێوان دڵڕەقی و ڕاستگۆییم
ل□ نێوان بێبەزەیی و یەکڕوییم
سەرت لێم سوڕماوە.
ئەدی نەمگۆ من جیاوازم!

جیاکردنەوەی شەکر لە خوێ قورسە
ئەوەندە لێم وردبەوە هەتا دەبی بە مێرولە
من مەتەڵێکی ئاڵۆزم

ئاشکرام بکەی، وەک منت لێ دێ
وەک من گەورە.

مامۆستای من … هیوا سەعید

ئەفلاتونم خوێندەوە
بەڵام بە مامۆستای خۆم دانەنا
هیگڵیشم خوێندەوە
هەر بە مامۆستای خۆم دانەنا
نیچەشم خوێندەوە
ئەویشم بە مامۆستای خۆم دانەنا.

بە منداڵی
کچێک هەبوو
هەموو جارێ دایکم دەی وت
گەورە ببی بۆت دەخوازم
هەتا من گەورە بووم
کچەکە بزر بوو
مامۆستای من ئەو کچە بوو.

ئەگەر عەشقی ئەو نەبا
لە فۆرمە بەرزەکانی ئەفلاتون نەدەگەیشتم
نەمدەزانی لە میتافیزیکدا
فۆرم هێزە یان کردار
ئەو کچە فۆرمی ناو سەرم بوو.

ئەگەر عەشقی ئەو نەبا
لە دیالێکتیکی هیگڵ نەدەگەیشتم
نەمدەزانی هۆش چۆن دەبێتە دوو بەش
ئەو کچە هۆشمی لەخۆی دابڕی.

ئەگەر عەشقی ئەو نەبا
لە سوپەرمانەکەی نیچە نەدەگەیشتم
نەمدەزانی خوا چۆن دەمرێ،

یان خواش هەمان فۆرمەکانی ئەفلاتونە
ئەو کچە خوای من بوو.

ئەوەی فرمێسکی چاوی مەولانای تام نەکردبێ
کە لە بەدڵەر دەگا که دەڵێ:
سەرەتا خۆشەویستەکەم ماچ دەکەم
ئینجا پێی دەڵێم خۆشمدەوێی.

ئەوەی بە منداڵی
دایکی خەونێکی لەسەر نەنا بێ
وەکو حەللاج کوشتنم بە هەق دەزانێ بە کچێک دەڵێم خوا!
ئەوە وشەکانی دەمی دایکم بوو
منی کافر کرد.

من پیاوێکی سیاسیم … هیوا سەعید

من پیاوێکی سیاسیم
ناسینی کەسم لێ زیاد نییە
زانا و نەزان
مەلا و قەحپە
شاعیر و بازرگان
هەمووی بە دەستی خۆم دەزانم
ئەوەی گوێی هەیە با تێبگا.

من پیاوێکی سیاسیم
لە پشتەوە دەوەستم بۆ ئەوەی بچمە پێشەوە
نەرە دەگرم بۆ ئەوەی نەرەبەی بکەم
سڵاو لە هەموان دەکەم
بۆ ئەوەی وەڵامی کەس نەدەمەوە
لەگەڵ هەژارەکان دادەنیشم
بۆ ئەوەی بگەمە سەرمایەدارەکان
ئەوەی چاوی هەیە با ببینێ.

من پیاوێکی سیاسیم
لە پەنا لێبوردەیی گەور□یم دەوێ
کوێرێک لە شەقام دەپەڕێنمەوە
بۆ ئەوەی چاوساغەکان بە هەڵدێردا ببـەم
قۆڵ دەخەمە بن باڵی شەلێک
بۆ ئەوەی ڕاوەستاوەکان بەردەمەوە
کە بۆ منداڵێک دەنوشتێمەوە و دەست لە ملی دەکەم
بۆ ئەوەیە گەورەکان
لە بەردەمم بکەونە سەرچۆک و
دەست بە پێمەوە بگرن
ئەوەی هۆشی هەیە با بیر بکاتەوە.

ژنیش هەر پیاوە، بە پێچەوانەوەش … هیوا سەعید

لە کۆمەڵگای پیاوسالاردا لەبەرئەوەی ژن بە بونەوەرێکی لاواز دەبینرێ منداڵیش بە گریان و فرمێسک ڕشتنی دایکی دەکەوێتە دۆخی بەزەیی پێهاتنەوە‌، بە پێچەوانەوە پیاو بە کەسێکی بەهێز تەماشا دەکرێ و منداڵ بە شکستی باوک تێکدەشکێ.

فرۆید دەڵێ گەلی بەنی ئیسڕائیل لە دەست و بازوو و هێزی موسادا وێنای خوایان دەکرد و لە خوا تێدەگەیشتن. میشێل فوکۆش دەڵێ سەرەتا وێنە مرۆڤی بە هەڵەدا بردووە و بیروباوەڕی ناڕاستی بۆ دروست کردووە.

لە میتۆلۆجیای یۆنانی لایۆس پاشای شارێکە بەناوی تیبا، دوای چەند ساڵ لە مەراقی بێ منداڵی لەگەڵ جۆکاستای هاوسەری وتوێژی ئەوە دەکەن بچێتە شاری دێلفی لای کاهینەکانی ئەپۆڵۆ پێشبینی داهاتووی بۆ بکەن. کە دەچێ یەکێک لە کاهینەکان پێی دەڵێ ئەگەر منداڵت ببێ ئەو منداڵە تۆ دەکوژێ و دایکی خۆشی لە خۆی مارە دەکاتەوە. هەرچەندە لایۆسی پاشا نایەوێ ڕوبەڕوی ئەو چارەنوسە ببێتەوە، لەگەڵ ئەوەشدا کوڕێکیان دەبێ بەناوی ئۆدیب. بە ناچاری یەکێک ڕادەسپێری

ئەو منداڵە ساوایە ببا لە دووری ئاوەدانی فڕێیبدا و لە برسان بمرێ. چارەنوس بە دڵی ئەو ناکەوێتەوە شوانێک منداڵەکە هەڵدەگرێتەوە و دەیبا بۆ شاری کۆرینت، لەوێ دەیبەخشێ بە پاشای شارەکە. پۆلیباس پاشای ئەو شارە و ژنەکەی منداڵیان نابێ، ئێدیب دەکەن بە کوڕی خۆیان.

ئێدیب گەورە دەبێ و ڕۆژێک سەرخۆشێک پێی ڕادەگەیەنێ ئەو کوڕی ڕاستەقینەی ئەو دایک و باوکە نییە، هەرچەند پاشا و ژنەکەی ئەو قسەیە ڕەتدەکەنەوە بەس ئەو هێشتا دڵنیا نییە، بڕیاری ئەوە دەدا بچێتە شاری دێلفی لای کاهینەکانی ئەپۆلۆ هەتا لە ڕاست و دروستی ئەو قسەیە بکۆڵێتەوە. کاهینەکە دیسان دەڵێ تۆ لە دواڕۆژ باوکی خۆت دەکوژی و دایکیشت لەخۆت مارە دەکەیەوە. تا ئەو لەو پێشهاتە بگرێ ناگەڕێتەوە کۆرێنت بەڵکو سەری خۆی هەڵدەگرێ و ڕوو لە شاری تیبا جێی لەدایکبوون و شاری دایک و باوکە سەرەکییەکەی خۆی دەکا. کەێ دەگاتە دەروازەی شارەکە گالیسکەیەک و چەند سەربازێک لەناو تیبا ڕادێن، لەو بەیەکداچوون و لێکگیربوونەدا لەسەر ئەوەی کامەیان تێپەڕ ببن دەبێتە کێشە و شەڕیان، لە شەڕەکەدا ئێدیب هەموویان دەکوژێ. دواتر بەرەو ناو شار دەبێتەوە و لە ڕێگا ڕێکەوتی خەڵکانێک دەکا لە شارەکە باردەکەن، لێیان دەپرسێ بۆچی دەڕۆن؟ پێی دەڵێن لە چیاکانی ئێرە دەعبایەک دێتە خوارەوە پرسیار لە خەڵک دەکا ئەوەی وەڵامەکەی نەزانێ دەیخوا.

ئێدیبیش یەکسەر دەچێتە ناو چیاکان دەعباکە دەبینێتەوە و وەڵامی پرسیارەکەی بەڕاستی دەداتەو، لە ترسی زیرەکی ئێدیب دەعبایەکە هەڵدێ و خەڵکەکەش دەگەڕێنەوە شارەکەیان. لەبری ئەو چاکەیەدا ئێدیب بە پاشای تازەی خۆیان هەڵدەبژێرن و جێکاستای ژنی پاشا کۆنەکەش کە کوژراوە لێی مارە دەکەنەوە. لە سەردەمی پاشای تازەدا تاعونێک ڕوو لە شاری تیبا دەکا، کەسێک دەنێرن بۆ دێلفی لای کاهینەکانی ئەپۆلۆ لە هۆکاری ئەو تاعونە بکۆڵێتەوە. کەسەکە دەگەڕێتەوە دەڵێ کاهینەکان وتیان چارەسەری ئەم تاعونە بەوە دەکرێ بکوژی پاشای پێشوو بدۆزرێتەوە. لەو ماوەی ئێدیبی پاشا خەریکی گەڕان و لێپێچینەوە دەبێ بەدوای بکوژی پاشا کۆنەکە هەموو ئەو نهێنییانەی بۆ ئاشکرا دەبێ کە ئەو خۆی لە دەروازەی شار لایۆسی پاشا (کە دەکاتە باوکی خۆی) کوشتویەتی و ژنەکەشی (کە دەکاتە دایکی خۆی) لەخۆی مارە کردێتەوە. بە زانینی ئەو ڕاستییانە وەک شەرمەزارییەک لەو کردەوانەی هەردوو چاوی خۆی کوێر دەکات و لە شاری تیبا دەڕوا.

لە ژێر ڕۆشنایی ئەو ئەفسانەیە فرۆید گرێی ئۆدیب دەدۆزێتەوە، بەر لە فرۆیدیش دۆستۆیفسکی لە ڕۆمانەکانی بەرجەستەی ئەو کارەکتەرەی گرێی ئۆدیبی هەیە کردووە، بە تایبەت لە ڕۆمانی سوک و ڕسواکان بەوەی کوڕی پیاوێکی دەوڵەمەند لە منداڵییەوە بەبێ دایکی و بە چەپێندراوی لە بن دەسەڵاتی باوکێکی پارەدار گەورە دەبێ. ئەوکاتەشی بەنیازی هاوسەرگیرییە دەکەوێتە پێش دوو هەڵبژاردن لەنێوان خۆشەویستی کچێکی هەژار و کچێکی دەوڵەمەنددا. باوکەکە کچە دەوڵەمەندەکە بە هاوشانی خۆی دەبینێ و زۆر لە کوڕەکەی دەکا ئەویان بخوازێ، کوڕەکەش ویستی بەلای کچە هەژارەکەیە، مامەڵەی ئەو کچە هەژارە لەگەڵیدا مامەڵەیەکە نازی هەڵدەگرێ و بەدەمییەوە دەچێ و چاودێری دەکا بە کورتی مامەڵەیەکی دایکانەیە. یان لە ڕۆمانی برایانی کارامازۆڤ دۆستۆیفسکی لە ڕێی سێ برای دایک مردوو (ئەلێکسی برا گچکە بەدینەکە)، (ئیڤان برا ناوەندییە بێدینەکە) لەگەڵ (دیمیتری برا گەورەیان کە نە بەدینە نە بێدینە). دەیەوێ جگە لەوەی سەدەکانی ناوەڕاست و مۆدێرنە و پۆستمۆدێرنە بخاتەڕوو، ئەوەشمان نیشان دەدا ئەو برا گەورەیە (دیمیتری) چۆن پیرۆزییەکان دەشکێنێ و حەز لە دەزگیرانەکەی باوکی دەکا بەبێ ئەوەی وەک ئۆدیب پەشیمان ببێتەوە یان لە شەرمەزاری ئەو کردەوەیەی خۆی کوێر بکا.

فرۆید پێیوایە منداڵ بۆ ساوایی کاتێ دایکی شیری پێدەدا و ژێری پاک دەکاتەوە و لە باوەشی خۆی دەیلاوێنێ ئەو جۆرە چاودێری و خزمەتکردن و نازکێشانە هەستێک لە ناخی منداڵەکە دەچێنێ وا تێدەگا ئەو شتانە تەنیا بۆ ئەوە و ئەو ژنە موڵکی خۆیەتی. کاتێکیش بۆ نموونە منداڵەی نێرینە دەزانێ دایکی ئەو خزمەت و نازهەڵگرتنە بۆ مێردەکەشی دەدا ئیدی بۆ پەیدابوونی ئەو هاوبەشە هەستی بریندار دەبێ و باوکەکە بە ناحەزێک دەبینێ و بە ئاواتی لەناوچوونییەتی. یان لە تەمەنێکی گەورەتردا وەک ئەو ماڵە خانەدانانەی ڕێدەکەوێ ئەو ژن و مێردەی منداڵەکەیان لە ژوری نوستنی خۆیان دەنوێنن چاوی بەو دیمەنانەی لە سەرجێی ژن و پیاودا ڕوودەدا بکەوێ. لەو تەمەنەیدا هیچ لە پەیوەندی ئەوان تێناگا هەرئەوەندە هەست بە توندوتیژییەک لە جوڵە و تاودانی باوکی بۆ دایکی دەکا. ئەگەر لە فرسەتێکیشدا بیەوێ ئەو جوڵە و تاودانەی باوکی بۆ دایکی دووبارە بکاتەوە، لەوانەیە دایکی پێی بڵێ باوکت بتبینێ چوکت دەبڕێ. ڕەنگە منداڵەکە بەو سەرکوتکردنە بگاتە ئەوەی کچەکان بۆیە ئەندامی نێرینەیان نییە باوکیان لێی بڕیون.

لێرەدا ئەو باڵادەستییەی باوکی بەسەر خۆی و دایکی دەبێتە مایەی

هەڵگرتنی قینێکی شاراوە لە باوکی و سۆزێک بەلای دایکیدا. دواجار لەگەڵ ئەوەی منداڵەکە خۆی و دایکی وەک دوو قوربانی لاواز و ملکەچ لە بن باوکە دەسەڵاتدار و زەفتکەرەکەی دێتە بەرچاو لە هەمان کات دروستبوونی ئەم قینە لە باوک و ئەم سۆزە بۆ دایکی بەرهەمی بینین و بیستن یان وێنە و وشەیە.

جاک لاکانیش لە درێژەی ئەم باسەدا یەکەم نامۆبوون بۆ قۆناغی ئاوێنەیی دەگەڕێنێتەوە، ئەو قۆناغەی منداڵ خۆی نەناسیوە و نازانێ ئەو کەسەی ناو ئاوێنەکە خۆیەتی، منە بچوکەکەی بەراورد بە وێنە گەورەکەی ناو ئاوێنەکە تێکشکاوە و لە هەوڵی ئەوە دایە بەشێوەیەکی خەیاڵی ئەو تێکشکانە چاک بکاتەوە و ببێ بە کەسی ناو ئاوێنەکە.
لە قۆناغێکی گەورەتریشدا دایک و باوک بە وشە منداڵەکەیان ئاڕاستە دەکەن و چوارچێوەی بوونی بۆ دادەنێن.

ئەو بۆچوونەی فرۆید ئەوەی لێدەکەوێتەوە گرێی ئۆدیب ئەو گرێیەیە لە تەمەنی منداڵیدا لەلایەن کوڕەوە مەیلی بۆ دایکی هەیە و باوکی وەک بەربەستێک دەبینێ، لە ئەنجامدا ڕقی لە باوکی وەک پیاوێک دەبێتەوە. ئەو چەپاندنەش لە داهاتوو مایەی ئەوەیە مەیلی بەلای پیاودا بکەوێ. یانی جارێکی تر ڕۆڵی ژنبوون (مێیینەبوون)ی دایکی لە بەردەم باوکیدا بگێڕێتەوە‌.

هەروەها جیا لە ئۆدیب، ئەلێکترا لە میتۆلۆجیای یۆناندا کچی ئاگامەمنون پاشایە، لەوکاتەی باوکی دەچێتە شەڕی تەڕوادە کلمنسترای دایکی پەیوەندی خۆشەویستی لەگەڵ پیاوێکی تر دادەنێ و لە گەڕانەوەی مێردەکەیدا بە پیلانێک بەدەستی خۆشەویستەکەی دەیکوژێ و دەسەڵات دەگرنەدەست. لە کاردانەوەی ئەم خیانەتە لە باوکیان ئەلێکترا و برایەکەی لە دایکیان هەڵدەگەڕێنەوە، سزای ئەم هەڵگەڕانەوەیەش بە گیرانی ئەلێکترا و هەڵاتنی برایەکەی تەواو دەبێ. دوایی سەرەڕای ئەوەی ئەلێکترا لە زیندان بەردەبێ هێشتا لە یاخیبوونەکەی بەردەوامە و وەک ناڕەزایەتییەک لە دایکی پرچی خۆی دەبڕێ، ئەمجارەیان سزاکەی دەبێتە نەفیکردن. لە ماوەی نەفیبوونەکەیدا بە یارمەتی برایەکەی پیلانێک دادەنێن کلمنسترای دایکیان و خۆشەویستەکەی بکوژن، هەرواش دەکەن و ئەلێکترا بەدەستی خۆی دایکی خۆی دەکوژێ.

گرێی ئەلێکتراش ئەو گرێیەیە لە تەمەنی منداڵی لەلایەن کچەوە مەیلی بۆ باوکی هەیە و دایکی بە ڕێگر تێدەگا، ئەو تێگەیشتنە دەبێتە هۆی ئەوەی ڕقی لە دایکی وەک ژنێک ببێتەوە. دواتریش وەکو

تۆڵەکردنەوەیەک لە دایکی کە بۆتە هۆی لێکردنی ئەو و باوکی حەز لە ژن دەکا. بە مانای ئەوەی جارێکی تر ڕۆڵی پیاوبوون (نێرینەبوون)ی باوکی بۆ دایکی دەگێڕی و بەرجەستەی دەکاتەوە.

کەچی بە لێکۆڵینەوەی لاکان ئەو مەیلەی کچ بەلای باوک و نیگەرانی لە دایکی لەبەرئەوەیە دایکەکە خۆی فالۆسە (ئەوەی نی□ت□ی) و ئەویشی بە فالۆسی هێناوەتە بوون، ناچار بۆ پڕکردنەوەی ئەو بۆشاییە کچەکە لە باوکی نزیک دەبێتەوە. واتا بوونە تێکشکاوەکەی لە پانتایی واقیعدا بەشێوەیەکی خەیاڵی چاک دەکاتەوە، چونکە حەز لەپێناو تێربوونیدا باز بەسەر واقیع دەدا و خۆی دەگەیەنێتە پانتایی خەیاڵی و پانتایی سیمبولی و جێگۆڕکێی ئەم بەویتر و سەرتریش دەڕوا تا ئاژۆتن و ملکەچی ئارەزوومەندانە و ئەو ئەنجامەی کە سێکس جەستە نییە، وێناکردن و خەیاڵە.

لە کۆتایی میشێل فوکۆ لەوە زیاتریش دەچێ و دەڵێ ڕەگەزیش بوونی نییە، ئەم دابەشکارییە وشە دروستی کردووە. کەواتە بە گۆڕینی مانای وشەکان کلتوریش دەگۆڕێ و ئەو جیاوازییە ڕەگەزی و جۆرە وێناکردنە هەڵدەوەشێتەوە.

لەشفرۆشی ڕۆژهەڵاتی … هیوا سەعید

دواجار کە بینیم
وتي جیابونەوە ئادابی خۆی هەیە
پێویستە نهێنییەکانیشمان بپارێزین
بەڵام من دەست بەو ئادابەوە ناگرم
نهێنییەکان ئاشکرا دەکەم
یەکەم جار ئەوم لە یانەیەکی شەوانە بینی
چیرۆکی خۆی بۆم گێڕاوە
وتی هەژاری ناچاری ئەو کارەی کردم
وتی باوکم پەککەوتەیە،
وتی لە خانوی کرێداین،

وتی برایەکانم بێکارن و ئێمەش برسیمانە
مژێکی قوڵی لە جگەرەکەی دا و هەناسەیەکی گەرمی دایەوە.
وتی چبکەم ناچارم!
ئەوشەوە ئەوم وەک لەشفرۆشێک ناسی.

ڕاستترە بڵێم لەشفرۆشیکم خۆشویست
پێش من هەر پیاوێک لەگەڵی نوستبوو پێیوتبو خۆشمدەوێی
من لێم پرسی کاممان پیسین
وتی من
وتم بە قسەی کێ عیسا لە مەریەمی مەجدەلی پاکترە!
هەستی بەوە کرد گێلەپیاوم.

ئەو لەشفرۆشی ناو شانۆگەرییە ڕۆمانسییەکان نەبوو
لە بری پارە
ئەوەندە بۆ ئەو بەس بێ
ڕەفتەکەی سەری دایکم بکەمە ملی و
ئیدی وەکو ژنێکی داوێن پاک سەیری بکەم.

ئەو لە ناوەوە پاکیزەیی لەدەستدابوو
لە نێوان قەڵەم و سوراو هەر خەریکی سوراو بوو
لە نێوان شیعر و جوانکاری هەر بەدوای جوانکاری بوو
لە نێوان کتێبخانە و ئارایشتگا هەر لە ئارایشتگا بوو.

جارێک وتم شاعیرێک دەڵێ
پیاوی ڕۆژهەڵاتی تەنیا لەسەرجێ ژن دەناسێ
وتی ژنی ڕۆژهەڵاتیش پیاو بەو شێوە نەبێ
بە پیاوی نازانێ!

ئەو نهێنییەی ئەو خەمی بوو
ئەوە نییە وەک لەشفرۆشێک باسی بکەم
لە دەمەدەمێکدا وتبوم تۆ ژن نیت کاڵای
لە قاقای پێکەنینیدا،
وتی دەنا من نوێنەری کیشوەرێکم
لێرە هیچ ژنێك نادۆزیتەوە
وەک من بیرنەکاتەوە!

لە نێوان سیاسی و فەیلەسوفدا … هیوا سەعید

سیاسی: بۆچونێک هەیە دەڵێ ئەوەی بزانێ دیالێکتیک چییە فەیلەسوفە.
فەیلەسوف: لە دیالێکتیکی هیگڵ هۆش لەخۆی دادەبڕێ و دەبێ بە دوو بەش، دواتر لە نێوان ئەو دوو بەشە ململانێ سەرهەڵدەدا، سەرەتا بەشێکیان دەبێ بە چاودێر بەسەر ئەویتر، بەشەکەی دیکەش دەبێ بە کەرەستە و بابەتی لێکۆڵینەوە بۆ ئەم.

سیاسی: پێش سەرهەڵدانی ململانێکە ئەو دابڕانە لەناو هۆش چۆن ڕودەدا؟
فەیلەسوف: سوکرات دەڵێ خۆت بناسە، مەبەستی لە خۆناسین ئەوەیە خۆت فێری زانین بکە بەڵکو بە زانین هۆشت لەخۆی داببڕێ و ببێتە دوو بەش، بۆ ئەوەی بە بەشە دابڕاوەکە لەخۆت بە ئاگا بی و هۆشیاریت لەبارەی خۆتەوە هەبێ.
کەچی لە ڕوانگەی سارتەر بەشی دووەمی هۆش لە ڕێی زانینەوە دروست نابێ، چونکە بەشی دووەم بۆ دابڕان لە بەشی یەکەمی هۆشەوە پەیدا دەبێ.

سیاسی: هێشتا وەڵامەکە ڕون نییە، دیسان ئایا هۆش چۆن لەخۆی دادەبڕێ و دەبێ بە دوو بەش؟
فەیلەسوف: ئەلبێر کامۆ پێیوایە مرۆڤ بەرلەوەی یاخی ببێ هەست بە چەوسانەوەیەک لەلایەن ئەوانیتر یان نامۆبوون و دابڕانێک لەوانیتر دەکا، ئیدی لەو دۆخە هۆشیار دەبێتەوە و بە هەلومەرجی خۆی دەزانێ.
بەو مانایەی خۆی دەناسێ و لەخۆی بە ئاگا دەبێ. واتا هۆشی لێک دادەبڕێ و دەبێ بە دوو بەش، بە بەشە دابڕاوەکە لەخۆی دەکۆڵێتەوە و تێگەیشتنی لەسەر خۆی دەبێ.

سیاسی: هەتا هۆش لەخۆی دانەبڕێ و نەبێتە دوو بەش ئەو هۆشە زانین وەرناگرێ، بۆچی فەیلەسوف ئەوەندە قسەی خۆی لای ئەو کەسانەی تێناگەن بە خەسار دەدا؟
فەیلەسوف: ڕەنجبەرێکی ماندوو بەلای فەیلەسوفێکدا تێدەپەڕێ، ئەویش داوای ئەوەی لێ دەکا کەمێک لەکنی پشوو بدا. دوای ئەوەی

ڕەنجبەرێکی دادێنیشێ فەیلەسوفەکە دەڵێ بۆ ئەوەی لەو چەوسانەوەیە ڕزگارت ببێ گوێ بگرە لەو زانینەی فێرت دەکەم.
یەکەم: پرسیارێک لە تۆ نەکرا لەخۆتەوە وەڵام مەدەوە، دووەم: شتێك لە تۆ داوانەکرابوو مەیدە.
ڕەنجبەرەکەش بە پێکەنینەوە دەڵێ چاک نەبوو زانینەکەت بەخۆڕایی بوو ئەگەرنا پارەکەشم دەچوو.

سیاسی: فەیلەسوفەکە بەو گاڵتەپێکردنە هەستی نەڕوشا؟
فەیلەسوف: بە تێگەیشتنی هایدگەر ئەو ڕەنجبەرە لەبەرئەوەی هۆشی لەخۆی دانەبڕاوە بۆیە بوونیشی لەناوخۆیتی و خۆی دەرنەخستووە. ئەو جۆرە بوونەش بوونێکی ناڕەسەنە و توانای تێگەیشتنی لە زمانی ئەو مرۆڤە ڕەسەنە نییە کە بوونی خۆی دەرخستووە و قسەکانی تێگەیشتن دەدا بەدەستەوە. کاتێکیش فەیلەسوفەکە هەموو ئەو شتانە دەزانێ و ئاستی زانینی ئەو هەڵدەسەنگێنی نەک خەم لەو سوکایەتییەی ئەو بە زانینەکەی کرد ناخوا، بە پێچەوانەوە جارێکی تر لە بازاڕ ڕێکەوتی دەکاتەوە دەبینێ ڕەنجبەرەکە دەستگیرکراوە لەسەر ئەوەی کەسێک ویستویەتی کاڵەک بخوا ئەم لەخۆیەوە چەقۆی پێداوە. کەسەکەش کە چاوی بە چەقۆیەکە کەوتووە هاواری کردووە ئەو چەقۆیە لە من دزراوە ئەو دزە بگرن. فەیلەسوفەکەش لەوە بە ئاگایە ئەو ڕەنجبەرە بوونێکی لەناوخۆ و ناڕەسەنی هەیە، زمانە لەکارکەوتووەکەی تێگەیشتن نادا بەدەستەوە و هی ئەوە نییە بتوانێ بەرگری پێ لەخۆی بکا، بە بن گوێیدا دەچرپێنێ: کاتی خۆی فێرم کردی شتێک لە تۆ داوانەکرابوو مەیدە گوێت لێم نەگرت. ئەمجارە جوان گوێبگرە، بڵێ: نازانم ئەو چەقۆیە هی کێیە و دەمێکە بەدوای خاوەنەکەی دەگەڕێم لەبەرئەوەی بەو چەقۆیە باوکم کوژراوە.

سیاسی: فەیلەسوفەکە پێشتر لە فێرکردنی ڕەنجبەرەکە ئەوەی ئەزموون کردبوو زانین بە زانین دروست نابێ و دەبێ هۆش لەخۆی دابڕێ ئینجا زانین وەردەگرێ.
فەیلەسوف: فەیلەسوفیش لەگەڵ ئەوانیتر فێر دەبێ.

سیاسی: دووبارە بە هانای ڕەنجبەرەکەوە چوو ویستی چی فێر بکا؟
فەیلەسوف: زانین چاکەیە.

سیاسیی: ئەو هۆشی لەخۆی دانەبڕاوە، فێرنابێ.
فەیلەسوف: ڕەنگە دوای ئەو ڕوداوە هەست بە چەوسانەوەی خۆی بکا و ئەو هەستەش ببێتە هۆکارێک هۆشی لێک دابڕێ و بەخۆیدا بچێتەوە.

سیاسی: کەواتە دەبێتە‌ فەیلەسوف.
فەیلەسوف: ئەو هۆشەی لەخۆی دادەبڕێ و دەبێتە دوو بەش ڕاستە لەمەودوا ئامادەیی تێگەیشتنی هەیە، پێویستە زانینیشی تێبکرێ.

سیاسی: بۆ تێگەیشتن و زانین یەک شت نین؟
فەیلەسوف: ژمارەحیسابی توانای لێکدانەوەی سەدان و هەزاران ژمارەی هەیە یانی باش تێدەگا، بەڵام تا ژمارەی پێنەدەی هیچی پێ لێکنادرێتەوە، بە مانای ئەوەی تا زانینی پێنەدەی توانای تێگەیشتنی نییە.

سیاسی: مر□ق ب□ ئەوەی ببێ بە فەیلەسوف جگە لە تێگەیشتن دەبێ زانینیشی هەبێ؟
فەیلەسوف: ئەوانەی بەبێ زانینی هۆشەکی تێگەیشتنیان هەیە کەرەستەی زانینیان زۆر نییە‌ و هەر ئەو بەشە هۆشەی بۆتە بابەت بۆیان و ئەو دەوروبەرەی لە ڕێی هەستەوە پێیاندەگا لەبەردەستیانە، ئەوەندەش پانتاییەکی کەمە بۆ ئەوەی لێیبکۆڵێنەوە، دواجار ئەوانە مامەڵەکردنیان لەگەڵ زانین دەبێتە مامەڵەیەکی بەرژەوەندخوازانە‌.

سیاسی: بۆ؟
فەیەلەسوف: ئەوان هەر لەبارەی ئەو شتانەوە دەزانن کە لە دەوربەریان ئامادەیی هەیە و لە ڕێی هەستەوە پێیدەگەن، ئەوەش وادەکا ئەو زانینەی هەیانە لەپێناو چاکەی خۆیان و ئەوانەی خۆیان بڕوایان پێی هەیە بەکاری بێنن.

سیاسی: چبکەن بۆ ئەوەی زانینەکەیان لە بەرژەوەندی گشتی بێ؟
فەیلەسوف: دەبێ بەهۆی هۆشەوە شتە هەمەکییەکان بناسن و لە چەمکەکان تێبگەن، بۆ نموونە بزانن چاکە مانای چییە یان ئەخلاق چی دەگەیەنێ.

سیاسی: بە فێربوونی ئەو شتە هەمەکییانە و تێگەیشتنی چەمکەکان چی دەگۆڕێ؟
فەیلەسوف: کاتێک زانیان ئەخلاق چییە، ئەوکاتە ئەخلاق زانینەکەیان پابەند دەکا لەپێناو چاکەی هەموان بێ نەک هەر خۆیان و ئەو هەندەکەی خۆیان دەیانەوێ.

سیاسی: ئێستا تێگەیشتم بۆ ئەفلاتون لە کۆمارەکەی فەیلەسوف دەکا بە سەرۆک.
فەیلەسوف: فەیلەسوف دەزانێ ئەخلاق چییە، ئەخلاقیش زانینەکەی ناچار دەکا بەوەی خەڵک لە خزمەت خۆی و بەرژەوەندییە تایبەتەکانی

ئاڕاستە نەکا، ئەگەر ئاڕاستەشیان بکا دەبێ لەبەر خاتری چاکەی ئەوان بێ نەک خۆی.

خەونی ترسنۆکان ... هیوا سەعید

ئەوە دەڵێن باوەڕمان بە خوا هەیە
بەڵام درۆ دەکەن
ئیشتان پێی هەیە.

لە هەژاری دەترسن
خەون بە دەوڵەمەندییەوە دەبینن.
لە نەخۆشی دەترسن
خەون بە لەشساغی دەبینن.

بە چارەنوسی خۆتان ڕازی نین
ژیانێکی چاکترتان دەوێ
ئەوە بەس دەتانەوێ
خۆتان ناخەنە ژێر هیچ بەرپرسیارێتییەک.

ئەگەر خوا نەیدا
پەنا دەبەنە بەر مەزاری ئەو مردووەی
ئەوە پێی دەڵێن پیاوچاک،
ئەگەر ئەویش وەڵامی نەبوو
دەچنە لای ئەو ساختەچییە ڕیشنەی
ئەوە پێی دەڵێن شێخ،
ئەگەر ئەویش هیچی پێنەکرا
پیرەژنێکی جادوگەر دەدۆزنەوە،
یان بەدوای قەرەجێکی فاڵگرەوە دەگەڕێن،
یان خەونامەیەک دەکەن،
یان کەلوی بەخت دەخوێننەوە،
ئەگەر هەرنا قاوەیەک دەگرنەوە.
ئەوە خواتان نییە، خەونتان هەیە.

ئەوە دەڵێن باوەڕمان بە پێغەمبەر هەیە

بەڵام درۆ دەکەن
پێغەمبەر وتی چومە ئاسمان
ئەوەی کە فڕینی سوپەرمانتان بینی
پێتان سەیر بوو.

ئەوە دەڵێن باوەڕمان بە ئایین هەیە
بەڵام درۆ دەکەن
هەموو ئایینێک خوایەک و پێغەمبەرێکی هەیە
ئەوە تەنیا خەونتان هەیە.

خەون واتا ئومێد.
ئومێد واتا چاوەڕوانی.
چاوەڕوانی واتا دڵەڕاوکێ.

هەی قەزەمی قەمبورینە
دەبێ لەناو ئەو بازنەیە
هەر بە چاوەڕوانی و دڵەڕاوکێوە بخولێنەوە.

قەزەم واتا بچوک.
قەمبور واتا ملکەچ.
خولانەوە لەناو بازنە واتا ژیانی دووبارە.

مرۆڤی نامۆ … هیوا سەعید

زۆر سەیرە مرۆڤ نامەی مردنی دایکی پێ بگا کەچی دوای خوێندنەوەی بێ هیچ شڵەژان و نیگەرانییەک بە کەمتەرخەمییەوە بڵێ کە ناڵێ دوێنێ یان پێرێ مردووە، خوا دەزانێ!
یان لەکاتی ناشتنی تەرمی دایکی دەوروبەرەکەی هەمووی خەریکی شین و گریان بن ئەویش لەودەمە بەشوێن لەزەتی خۆی بێ و بیرلەوە بکاتەوە لەکوێ قاوەیەکی دەستبکەوێ و سیگارەکی لەگەڵ داگیرسینێ!
یان لە نێوان دوو کەسی بەشەڕهاتودا بەئەوەی کێشەکە پەیوەندییەکی بە ئەوەوە هەبێ لەخۆیەوە یەکێکیان بداتە بەرگوللە و بیکوژێ!
یان لە هۆڵی دادگاییدا دادوەر لێی بپرسێ بۆچی ئەو مرۆڤەت کوشت، بڵێ لەبەرئەوەی تیشکی خۆرەکە لە چاومی دا!

یان بۆ تۆمەتی کوشتن لە زیندان بێ و فەرمانی لەسێدارەدانی بۆ دەرچوبێ و سبەی وادەی لە سێدارەدانەکەی بێ، بەر لە مردن قەشە لێی بپرسێ باوەڕت بەخوا هەیە، لەو دۆخە لاوازەش هێشتا بڵێ ئەو پرسیارە جێی بایەخی من نییە!

لێرەدا ئەوەی دەبێتە شایانی تێرامان، ئایا بەڕاستی ئەو جۆرە بونەوەرە نامۆ و بێهەست و خوێنسارد و لەمرۆڤکەوتوە بونی هەیە یان هەر کارەکتەرێکی ناو چیرۆک و ڕۆمانەکانە و بەرهەمی خەیاڵ و فەنتازیای هونەرمەندان و نوسەرێکی وەک کامۆیە بە تەنیا؟
چاڕلی چاپڵن لە شاکارە جوانەکەی بەناوی سەردەمی مۆدێرن کە ئەو بەرهەمەی چاپڵن وەک ڕەخنەیەک لە مۆدێرنە تەماشا دەکرێ بە تایبەت لە پەیوەندی نێوان مرۆڤ و ماشێن. لە دیمەنێک ڕۆڵی کرێکارێک نمایش دەکا ڕۆژانە لەسەریەک و بێ چەندبارەیی سەرقاڵی بەستنی بورغییە لە کارگەکەی. بەهۆی ئەو کارەوە ئاگای لە هیچی دەوری خۆی نییە و هەموو هەست و سەرنجی لەسەر ئەو ماشێنەیە بورغییەکانی تێدا دەبەستێ. لە کۆتایی دیمەنەکە بەوە تەواو دەبێ کرێکارەکە دەکەوێتە ناو ماشێنەکە و وەکئەوەی ئەویش ببێ بە بورغییەک یان بە پارچەیەک لە ماشێنەکە.
دیارە کێی ئەو دیمەنە دەیەوێ ئەوەمان پێ بڵێ مرۆڤ لەناو ژیانی هەمیشە وەکیەک و دوبارەیەکی بێزارکەردا نامۆ دەبێ و دەبێتە ئاسن. بۆ ئەوەشی مرۆڤ لە نامۆیی ڕزگاری ببێ پێویستە لەناو یەکجۆرە ژیان نەخولێتەوە، بەڵکو ژیان بکاتە پڕۆژەیەک و دەستکاری و داهێنانی تێدا بکا، واتا هونەرمەندانە بژی. ژیانی هونەرمەندانەش بەرهەمهێنانی ئەو هونەرە نییە لەناو کارگە و قالبەکانەوە کلتوری بازاڕی دروست دەکا و جارێکی تر وەکیەکی بەرهەم دەهێنێتەوە. ژیانی هونەرمەندانە ئەوەیە لە بەرهەمهێنانی ئێستای نوێ نەکەوێ. وەک چۆن شیعر لە دۆزینەوەی ئێستای نوێ ناکەوێ.
کەواتە بۆ بەدەستهێنانی ئەو ژیانە پڕ لە ئێستای نوێیە دەبێ شیعر وەک هونەرێک کۆمەکمان بکات، بەڵام سەرەتا دەبێ بزانین شیعر چییە، مەبەست لەوەیە شیعر وێنەیەیەکە لە خەیاڵەوە یان هەر وشەیە، یان ئەگەر شیعر وێنە بێ ئەو وێنەیە بێ، یان ئەگەرهاتوو وشە بێ ئەوکاتە ئیشی شیعر دەبێتە چی؟

لە کن هیندۆئەوروپییەکان بۆ ڕاکێشانی سەرنج و دانانی کاریگەری لەسەر هەستی مرۆڤ چاو ئەو پردە سەرەکییەیە پەیامەکانی دەرەوەی لەوێ دەپەڕێتەوە بۆ ناوەوە. وەک نمونەی پەیکەری بودا و وێنەی

خوایەکانی هیندۆسی. بەمانای ئەوەی کاردانانەکە بە ڕێگای دیمەن و چاویش وەک سەنتەرێکی سەرەکی پەیام و کاریگەرییەکانی پێ دەگوازرێتەوە. بە پێچەوانەوە بە نەریتی گەلانی سامی بە دیاریکراوی لە ئایینەکانی ئەو گەلانە پەیکەر و وێنە جۆرێکە لە حەرام (هەرچەندە لە ئایینزای شیعە ڕێگەدان بە وێنەی ئیمامی عەلی لەپێناو پاراستنی شوناس و هەڵگەڕانەو□ی ل□ مەزهەبی سەردەستە، یان پەیکەری لە خاچدانی مەسیح و تابلۆی مریەمی پاکیزە بۆ دروستکردنی جیاوازی و خۆجیاکردنەو□ی ل□ ئایینی جولەکە)، لەبری چاو گوێ ئەو هێڵی گواستنەو□ی□ بۆ ئەو پەیامانەی لە دەرەوە دێن و بە دەنگ و بە ڕێی گوێ بە ناوەوە دەگەن. وەک نمونەی خوێندنەوە و تیلاوەی قورئان لە ئایینی ئیسلام.

هەر لەو ڕوانگەیەوە مامەڵەیان لەگەڵ شیعر مامەڵەیەکە شیعر بەس وەک وشە دەبینێ و پێیوایە شیعر قسەیەکە و دەبێ ئەو قسەیە کاری پێ بکرێت ئەگەرنا دەبێتە قسەیەکی پوچ و درۆ. بێئاگا لەوەی کاتێک شیعر دەبێتە کردەوە و کاری پێ دەکرێ جگە لەوەی دەق و کەس تێکەڵ دەبێ و دەبن بە یەک دواجار شیعریش شیعربوونی خۆی لەدەست دەدا و دەبێتە هوتاف و دروشم، دەبێتە هەڵوێست.
کاتێکیش شیعر دەبێتە کێشانی وێنە بە وشە و کاری وشەش دەبێتە هۆکارێک بۆ گواستنەوەی خەیاڵ ئەوکاتە چاوەڕوانی ئەوە لە شاعیر وەک هونەرمەندێک ناکرێ قسە بگۆڕێ و بیکا بە کردار چونکە ئەو بەرلەوە بانگەشەی شتێکی دیکە دەکا و هەوڵی داهێنانی دیمەنێکی تر بە خەیاڵ لەپاڵ دیمەنە وەکیەک و دوبارەکانی واقیع دەدا، ئەوەش لەپێناو هونەر وەک تەکنیک و فەنتازیا لە هەمان کات بۆ چێژ و ڕەواندنەوەی بێزاری و بەخشینی مانایە بە ژیان. لێرەوەیە شیعر ئەمجارەیان لەباتی هەڵوێست دەبێتە داهێنان.

نێرەموکینە … هیوا سەعید

نێرەموکینە
دەزانن بۆ نە ژنەکان لە باوەشتان دەگرن،
نە پیاوەکان چارەی ئێوەیان دەوێ؟
ئۆدیب نەمردووە ئۆدیب.

ئۆدیب دەعبایەکی یەکچاوە
ژیان بە یەک ڕەنگ دەبینێ
ئێوە دوو ڕەنگن
هەتا لە ژێر چاودێری ئەو دەعبایە بن
دەبێ خەون بە باوەشی ژنەوە ببینن،
دەبێ بە خەیاڵ ماچی پیاو بکەن.

بەڵام پەندێک هەیە دەڵێ:
تامی سێو بە خەیاڵ ناکرێ.
بەلکو بەڕاستی گاز لەو سێوە بگرن
سەرەتا دەبێ بوێرن ئۆدیب، ئەو پاسەوانە بکوژن.

ئەگەرنا لە بێ دەسەڵاتی بڕوا بەوە دێنن لە دەرەوەی خەیاڵتان هیچ
سێوێک بونی نییە
یان ئەگەر هەشبێ لەلاتان گرنگ نییە لەبەرئەوەی دەترسن دەستی بۆ
ببەن
یانیش دەگەنە ئەو باوەڕەی سێوی ڕاستەقینە لە دەرەوەی ئەم
دنیایەیە
کەواتە تا دەمرن دەبێ بە خەیاڵ بژین.

بۆ ئەوەی لەو زیندانەی خەیاڵتان ئازاد بن
وەرن فێرتان بکەم
ئۆدیب چۆن دەکوژرێت

هەموو کەسێک دۆست و دوژمنی هەیە
ئەویش دۆستەکانی ئەو ژیرانەن
خەیاڵتان بە تامی ڕاستی دەرخوارد دەدەن
دوژمنەکانی ئەو شێتانەن
دەڵێن چێژی خەیاڵ سەرکوتبوونە
نێرەموکینە ببنە دۆستی دوژمنەکانی ئۆدیب
وەها دەمرێ.

چۆن ... هیوا سەعید

ئەگەر بڵێم:
لە شیعرێک گوڵێک بووە ئەستێرە
دەڵێن ئەوە کەی شیعرە، درۆیە.
گوڵ چۆن دەبێتە ئەستێرە!

ئەگەر بڵێم:
لە چیرۆکێک پیاوێک بووە قالۆنچە
دەڵێن ئەوە کەی چیرۆکە، درۆیە.
پیاو چۆن دەبێتە قالۆنچە!

ئەگەر بڵێم:
لە فیلمێک پزیشکێک لە لابورەکەی مرۆڤی دروست دەکرد
دەڵێن ئەوەی کەی فیلمە، درۆیە.
پزیشک چۆن مرۆڤی پێ دروست دەکرێ!

ئەگەر ڕاستیتان دەوێ
ئەوە پێم بڵێن ئەدی دار چۆن دەبێتە مار؟
درەخت چۆن بەبێ ئۆکسجین دەڕوێ؟
منداڵ چۆن لەدایک دەبێ بەبێ باوک؟
مردوو چۆن لە گۆڕ هەڵدەستێتەوە؟
مەنجەڵێک شیو چۆن بەشی شارێک دەکا؟
وشترێک چۆن دەتوانێ شیری نەتەوەیەک بدا؟
دەریا چۆن بە مشتێک دەبێتە دوولەت؟
مەودای نێو دوو وڵات چۆن بە چاوچوقانێك دەبڕدرێت؟
مرۆڤ چۆن بەپێ دەچێتە ئاسمان؟
ئەگەر قەبارەی خۆر گەورەترە لە زەوی، چۆن ماوەی دروستکردنی زەوی زۆرترە لە خۆر؟

ئەوە شیعرە!
ئەوە چیرۆکە!
ئەوە فیلمە!

ڕێگایەک بەرەو زیندان ... هیوا سەعید

فیلمی ڕێگا یەکێکە لە باشترین بەرهەمەکانی یەڵماز گونەی، براوەی چڵەخورمای زێڕینە لە فیستیڤاڵی کان، کە ئەوکات یەکەم فیلم بووە لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست ئەو خەڵاتەی پێدراوە. ئەو فیلمە بە دایەلۆگێکی کەم زیاتر بە زومی کامێرا باس لە پێنج زیندانی دەکا بە مۆڵەتی کاتی بۆ ماوەی هەفتەیەک لە زیندان بەردەدرێن.
زیندانییەکیان هەر ڕۆژی بەربوونەکەی بەهۆی ونکردنی کارتی مۆڵەتییەوە لە ڕێگا لە بازگەی پشکنین دەگیرێتەوە. زیندانییەکی تر ئەو هەفتەمۆڵەتە دەکاتە هەلێک بۆ ئەوەی ژنێکی تێدا بەڕادان بدا و دوای زیندان بیگوازێتەوە. لە کن ئەو زیندانییە ژن جگە لە کاڵایەک بۆ تێرکردنی ئارەزوی پیاو هیچی تر نییە. لە داخوازی کچێکدا پێی دەڵێ:
کە بەربووم یەکسەر دەتگوازمەوە.
وەک سەرێکی خێزان هەموو قسەیەکم ڕاستە، دەبێت هەمیشە بە قسەم بکەی.
کە وتم ماست ڕەشە، ڕەشە.
نابێت لەگەڵ پیاوان بدوێی یان پێبکەنیت. زۆر توڕە دەبم.
لەگەڵ هیچ پیاوێک قسە ناکەی تەنیا برا و خزمی نزیکت نەبێ.
چیم وت دەبێ بیکەیت، بەرپەرچی قسەکانم نادەیتەوە.
نابێ بڕۆی ئەمەم دەوێ و ئەوەم دەوێت. ئەگینا زۆڕ توڕە دەبم زۆر.
من پێت دەڵێم چ بکەی و چی لەبەر بکەیت. تێگەیشتی؟
لە وەڵامدا کچەکە دەڵێ: باش، چەند بە جوانی قسەت کرد ئەوە لە زیندان فێربووی؟ مەبەستی لەو شێوەدەربڕین و پرسیارکردنە دیوە پێچەوانەکەیەتی، واتا دیارە دەتەوێ زیندانیم بکەی!

لە کۆمەڵگا لێک بەستراوە ڕۆژهەڵاتییەکان ڕەفتاری خوشک لەسەر برا و هی کوڕ لەسەر باوک و هی ژن لەسەر مێرد و بە کورتی ڕەفتاری هەر یەکێک لەو ئەدامانەی بنەماڵە دەکەوێتە ئەستۆی یەکتر. بەو مانایەی مرۆڤ لە دۆخێکی وا بەس خاوەنی کردەوەکانی خۆی نییە، کەس و کارەکەیشی پشکیان لە هەڵە و ڕاستییەکانیدا بەردەکەوێت. ئەو برایەی بە تۆمەتی ئەوەی لە باخێکدا لەگەڵ کوڕێک بینراوە خوشکەکەی خۆی دەکوژێ. ئەوەی دەبێتە پاڵنەر بۆ کوشتن ژوانەکە نییە، بەڵکو پێزانینی خەڵکییە بە ژوانەکەیان. ئەوەش سزای کۆمەڵگای لێک

بەستراوەیە وادەکا پێزانینی خەڵکی ببێتە ئەو فشارە بەهێزە شەرمەزاری بنەماڵەکەی لێبکەوێتەوە و شکۆی تەواوی ئەندامەکانی پێوە بشکێ. لێرەدا چۆن خوشکەکە دەبێتە قوربانی ئەو کۆمەڵگا لێک بەستراوە و ناتوانێ مومارەسەی ئازادییەکانی تێدا بکا، دیسان باوک و برایەکەیشی یان لۆمەکەرەکانیش کە خەڵکن ئەوانیش قوربانییەکی ترن. چارەسەریش بە گیرانی بکوژ و خەتابارکردنی ئەو لۆمەکەرانە ناکرێ وەک ئەوەی ئەوان بونەتە هۆکاری ئەم تاوانە. چارەسەر ئەوەیە پێناسەی ئەخلاق و ژیانی کۆمەڵگا بەشێوەیەک داب□ژرێتەوە چاکە و خراپەکانی مرۆڤ وەکو تاکێک هەرخۆی لێی بەرپرسیار بێ. بۆ دروستکردنی ئەو جۆرە کۆمەڵگایەش دەبێ سەرەتا کلتوری کۆمەڵگاکە هەڵوەشێنرێتەوە. بۆ تیشک خستنە سەر ئەو بابەتە‌ زیندانییەکی تریان چونکە لەمێژە گیراوە و لەو ماوەیەش هاوسەرەکەی بەرگەی تەنیایی و بێ پارەیی نەگرتوە پەنای بردۆتە بەر لەشفرۆشی، ئەویش وەک مێردێکی خیانەتلێکراو لە نێوان لێبوردەیی و ویستی دەوروبەر کە بڕیاری ئەوەی بەسەر دەسەپێنن پێویستە ئەو لەکە ڕەشە لە □ووی لاببا و شەڕەفی خۆی و ئەوان بکڕێتەوە. ئەو یەکەمیان هەڵدەبژێری و دەستی ناچێتە خوێنی و هێشتا خۆشیدەوێ.

کاتێک لەناو پاس و میتڕۆکانی تورکیا دڵدارەکان گەمە و دەستلەملانێیانە ئەوە پێشکەوتوخوازی وەک گونەی شەڕی لەپێناو کردووە. لە دیمەنێکدا زیندانییەک لەبەرئەوەی دەمێکە لە جەستەی ژن بە دوورە کە دەگاتە ژنەکەی هەر لە ڕێگا و لە ئاودەستی شەمەندەفەردا دەستبازی لەگەڵ دەکا. ئایا لە کۆمەڵگایەکی دواکەوتوو خەڵک بەسەر دیمەنێکی لەو جۆرە دابچن چ کاردانەوەیەکیان دەبێ؟
دوای ئەوەی لێیان لە هەڵڵا دەدەن و سوکایەتییەکی زۆریان پێ دەکەن، ئەفسەری لێپێچینەوە بە پیاوەکە دەڵێ: شەرمت بەخۆت نییە؟
ئەویش دەڵێ: ئەوەی لای تۆ شەرمە، بۆ من وەک پێویستییەکە.
دواتر ئەو زیندانییەش لە تۆڵەی خوێن و دوژمنداری دەکوژرێتەوە.

زیندانییەکەی تریش خەڵکی گوندەکانی سنووری نێوان تورکیا و سوریایە، بە بیانوی کاری قاچاخی ناوچەکەیان مینڕێژکراوە، لە ڕاستیدا ئەو مینڕێژییە لەبەر جوڵانەوەی کوردەکانە و حکومەت هەر بە چاندنی مین نەوەستاوە لە پاڵ ئەمە بە ڕۆژ خەریکی ڕەشبگیری و بە شەو خەریکی تەقەکردن و کوشتنە لەو سنوورە. براگەورە بەرمینکەوتوەکەی ئەو زیندانییە دەڵێ: ئەوەی حاڵی لە قاچاخچیان خراپترە کوردەکانن.

لە کۆتایی پەیامی فیلمەکە ئەوەیە ئێمە هەموومان زیندانین. زیندانین لەناو عەسکەرتارییەتی دەسەڵاتە دیکتاتۆرەکان کە ژیانیان لە هاوڵاتییان کردووە بە سەربازگە، زیندانین بەدەست ڕێساکانی ئایین، زیندانین بە داب و نەریت و بیرکردنەوەی خێڵەکییانە، یان وەک کەمینە زیندانین بە شۆڤێنییەتی نەتەوەی زۆرینە و سەردەستە. کەواتە لە دەرەوەی زیندانەکانی دەوڵەتیش هەریەکەمان لە سوچێک لە زیندانێکی تر داین.

پارانۆیا و مرۆڤی بێ خودا … هیوا سەعید

زانستی دەروونناسی دابڕان بە یەکێک لە هۆکارە سەرەکییەکانی توشبوون بە نەخۆشی پارانۆیا دادەنێ. ئینجا ئەو دابڕانە لەدەستدانی کار، تێکچوونی هاوڕێیەتی، خیانەت و ئازاری خۆشەویستی و زۆر جۆرە دابڕانی تری وەک بەکارهێنانی مادەی هۆشبەر کە ئەویش جۆرێکە لە دابڕان، دەگرێتەوە. لەو دۆخە مرۆڤ باوەڕێکی وای لەلا دروست دەبێ کە ئەم جیهانە جێگایەکی ئەمین نییە بۆ ژیان، گومان لە نییەتی کردەوەکانی خەڵک دەکا و هەموو کارێکیان بە بەرژەوەندخوازانە لێکدەداتەوە، بۆیە لە تێکەڵبوونی ئەوانیتر دەترسێ بە هەڕەشە لەسەرخۆی دەیانبینێ. لێرەوە ئەو مرۆڤە نەخۆش و توشبوو بە وەهمە هەست بە چەوسانەوە دەکا و گومانی ئەوەی هەیە ئەو بەرژەوەندخوازانە کەسانی خراپەکارن و لێی لە کەمینن. بۆ نموونە شێوەتەماشاکردنێکی بە تەرکیز یان پستەپستی نێوان دوو کەس ئەگەر هۆکارێکی ئاشکرای لێ دیار نەبێ بۆ ئەم ڕەفتارەیان ئەوا بەخۆی و باسکردن لەسەرخۆی تێدەگا. گریمان ئەو ڕقی لە ڕەنگی شین بێ، لە کافێیەک لە فنجانێکی شین قاوەی بۆ بێنن یەکسەر چاودەبڕێتە سەرمێزی کڕیارەکانی تر بۆ ئەوەی بزانێ فنجانی ئەوانیش شینە یان نا. وەها ڕێکەوت ڕەنگی فنجانی قاوەخۆرەکانی تر سوور و سپی یان زەردبوو بە تەنیا هی ئەو شین بوو و هۆکارێکی ڕوونیشی بۆ ئەم ڕێکەوتە نەدۆزییەوە گومانی ئەوە دەبا ئەم کارە بەدەستئەنقەست بۆ ئازاردانی دەروونی ئەو کراوە، نەک هەرئەوەندە بەڵکو گومانی ئەوەشی هەیە ئەوان لە ناخی بە ئاگان و دەزانن ڕقی لە چی دەبێتەوە.

لەبەرئەوەی لێکدانەوەکانی بە گوێرەی لۆژیکە هیچ ڕێکەوتێک پەسەند ناکا، بەو مانایەی ئەگەر فنجانی قاوەخۆرەکانی تریش شین با دەگەیشتە ئەو ڕاستییەی هیچ ئازاردانێکی دەرونی بە مەبەست بۆ ئەو لە گۆڕێ نییە. بە هەمان شێوە بەپێی ئەو لۆژیکەی مادام ئەوان دەزانن ئەو ڕقی لە چ ڕەنگێکە کەواتە ئەو کەسێکە لە ژێر چاودێری ئەوانیترە. دیسان کەواتە ئەو کەسێکی گەورەیە ئەگەرنا بۆ چاودێری دەکرێ. لە دواجار لەسەر بنەمای چەندین وەهمی یەک لەدوای یەک هەڵچنراو پێناسەیەک بۆخۆی دەکا کە ئەو مرۆڤێکی گەورەیە و جێی سەرنجی ئەوانیترە و خەڵک هەمیشە چاودێرن بەسەرییەوە. ئەنجامی ئەو وەهمەش ئەو دەکاتە کەسێکی خۆبەگەورەزان و دوورەپەرێز و ڕقاوی. دوورەپەرێزییەکەی وەک خۆپاراستنێک لە فێڵ و ڕقئەستورییەکەی تۆڵەیەکە لە ویستە خراپەکانی ئەوانیتر.

بەڵام مرۆڤی گەورە و دوور لە بازاڕ لەسەر هەمان ئەو وەهمە دروست نەبووە، بەڵکو ئەگەر خودا وەکو وەهمێک یان هێزێکی بانزەمینی و ویستێکی ڕەها و باڵادەست بەسەر ویستی هەندەکی مرۆڤ، مرۆڤەکان ئاڕاستە بکا، ئەوا مرۆڤی باڵا مرۆڤێکی بێ ئاسمانە و ملکەچی هیچ ویستێک لە دەرەوەی ویستی خۆی نییە و ئەو وەهمەی لەناوخۆی کوشتووە و بێ خودا دەژی.

هەروەها ئەو مرۆڤە گەورە تەواوزەمینییە بەهایەکانی هەڵوەشاندێتەوە و پابەند نییە بە ئیتیک یان ئەو داب و نەریتانەی کۆمەڵگا لەسەری کۆکن، ئەو کەسێکی دژەباو و دوورە لە مێگەڵ.
فریدریک نیچە لە وەهای گوت زەردەشت لەبارەی ئەو مرۆڤە گەورەیە دەڵێ:

ئەی مرۆڤی بەرز! فێربە، خەڵکی نێو بازاڕ
باوەڕیان بە مرۆڤی بەرز نییە.
بۆ ئەوان ئێمە، هەموو بەرابەر و یەکسانین.
ئەی مرۆڤی بەرز! بە دیدی ئەوان مرۆڤی بەرز نییە،
لەبەردەم خوادا هەموومان یەکسانین.
بەڵام خوا مردووە،
ئێمە بەرابەر و یەکسان نین.
ئەی مرۆڤی بەرز! لە بازاڕ دوورکەوە.

واتا بوونی خودا یان هەموو بەها و پیرۆزییەکان کە لەسەر بوونی ئەو بنیاتنراوە و خەڵکی بازاڕ پابەندن پێیەوە و ڕێگرن لە بەردەم پێشکەوتنەکانی ئەو مرۆڤە گەورەیە. لێرەوەیە ئامانج لە ڕەتکردنەوەی خەڵکی بازاڕ و تێکشکاندنی پیرۆزی و بەهاکان.

لەدایکبونی شاعیرێک … هیوا سەعید

پیاوی گەورە
باوکی خۆی دەکوژێ، دەچێتە زگ دایکی
ئەو منداڵەی لەو سەرجێیە دەکەوێتەوە
دەبێتە شاعیر.

ئەو شاعیرە منداڵێکی دەمڕوتە
سیاسییەکان ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی هەموو قسەیەک دەکا.

کەس ناوێرێ ببێتە دۆستی
لەبەرئەوەی ئەویش وەکو خوا
نەریت و ڕێسا ناناسێ،
هەموو هێڵێک دەبەزێنێ و لە هیچیش پەشیمان نییە.

دراوسێکان ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی لە پەنجەرە خۆی فڕێ دەدا،
بەسەر دیوار ئاودیو دەبێ
هیچ سنورێکی بۆ ماڵ نییە.

بازرگانەکان ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی دەڵێ:
دەوڵەمەندەکان لە ترسان ئاشتیخوازن.

دادوەرەکان ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی دەڵێ:
یاسا بە ویژدان هیچی پێ ناسەلمێ.

پیاوانی ئایین ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی دەڵێ:
یەک هەقیقەت بوونی نییە،
ئەگەر هەشبێ چەندین ڕووی هەیە.

زاناکان ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی دەڵێ:
خەیاڵ پێویستترە لە مێشک.

مامۆستاکان ڕقیان لێ دەبێتەوە
لەبەرئەوەی دەڵێ:
زانین بنی نییە، هەموومان قوتابین.

ئەو شاعیرە بیژییە
دەڵێی شەیتانە کەس بە گەورەی خۆی دانانێ،
لە پشتی کەس ناڕوا،
بە هیچ سەرۆکێک ناڵێ بژی،
لەبەر هیچ ئاغایەک هەڵناستێتەوە،
دەستی هیچ شێخێک ماچ ناکا.
لە شەقامەکان
خەڵک هۆیهای لێ دەکەن
هەندێک پێی دەڵێن شێتە،
هەندێک دەڵێن بێ ڕەوشتە.

کە شیعر دەخوێنێتەوە
ئەویش وەکو موسا
دار
دەکا بە مار.
بەڵام ئەو ناڵێ ئەوە ڕاستییە
دەڵێ ئەوە شیعرە
لەبەرئەوەی ئەو کوڕی ئێدیبە
نەک نەوەی ئیبراهیم.

کێ شارم نیشاندەدا! ... هیوا سەعید

کێ شارم نیشاندەدا، ئەوە پرسیارە گەورەکەی ڕەجەبە لە فیلمی هەبوو نەبوو. بەو مانایەی من کەسێکم بزربووم کە دەستم دەگرێ و دەبێتە

بینین بۆ چاوم و دەبێتە بیستن بۆ گوێم. ئەو کەسە هیچ کەسێکی تر
نییە جگە لە زانین کە جەستەیەکی بزربوو دەدۆزێتەوە.
لەو فیلمەدا ڕەجەب وەکو کەرەستەیەکی بەردەست ئەو کارەکتەرە
ناچالاک و جێی گاڵتەی ئەوانی تر و مرۆڤە تەوەزەڵەیە کە توانای
لێکردنەوەی قلێ هەنجیریکی لە دارێک نییە، ئەو هەر دەتوانێ لە بن
دارهەنجیرەکە دەمی لێک بکاتەوە بۆ ئەوەی هەنجیرێکە بۆخۆی بکەوێتە
ناو دەمییەوە. هەموو ئەوەش بەرهەمی ئەوەیە کە ئەو مرۆڤێک یان
مادەیەکە هیچ ئاگاییەکی لە پشتەوە نییە و جەستەیەکە بەبێ عەقڵ،
ئەگەرنا چۆن ئەوەندە بێ ئیرادەیە و ئەوانی تر دەتوانن وەکو
کەرەستە بەکاری بێنن.
لە شانۆگەری فاوستی گۆتە دکتۆر فاوست لە نوێنەرەکەی شەیتان
دەپرسێ سەرەتا وشە هەبوو یان کردار؟ ئەو فیلمەش جارێکی تر ئەو
پرسە بەسەر دەکاتەوە و لە یەکەم مەشهەدی کارەکتەرێک دەڵێ سەرەتا
هەر وشە هەبوو واتا بەس ئاگایی هەبوو.
بۆ بۆچونی هیگڵ سەرەتا مەعریفە و ئاگایی هەیە، ئەوە ئاگاییە مادە
دروست دەکا. بەو مانای عەقڵ وەکو ئاگایی لەخۆی دەکەڕێتەوە یان
ڕونتر کە بەشێکی عەقڵ لە بەشێکی تری خۆی دەکەڕێتەوە بۆ نموونە
لەخۆی دەپرسی ئەوە منم. لێرەوە ئەو بەشەی بۆتە بابەتی لێکۆلینەوە
لەلایەن بەشەکەی تر وەکو کەرەستەیەک بەکارهێنراوە و نەفیبووە، لە
دواجار دوچاری نامۆبوون دەبێ. بەڵام کاتێ ئەو بەشەی عەقڵ هۆشیاری
بەوە پەیدا دەکا بۆتە کەرەستە و بابەتی لێکۆڵینەوە بۆ بەشەکەی
تری، چیدی ئەو جۆرە بوونە قەبوڵ ناکا و هەڵدەگەڕێتەوە، واتا
ئەمجارە ئەم بەشە بەشەکەی تری عەقڵ نەفی دەکا. بە هەمان شێوە
مرۆڤ وەکو سۆبێکتێک لە بەردەم ئۆبێکت یان کۆمەڵگا و دەوروبەرەکەی
کە وەکو هۆکارێک بەکاردەهێنرێ یان وەکو کەرەستەیەک مامەڵەی لەگەڵ
دەکرێ لەخۆی نامۆ دەبێ، پاشان کە هۆشیاری بەو دەخۆ پەیدا دەکا
لەلایەن ئەوانیترەوە وەکو کەرەستە بەکارهاتووە و نەفیکراوە،
ئەمجارە ئەم ئەوانیتر نەفی دەکا بەوەی لێیان هەڵدەگەڕێتەوە و
یاخی دەبێ.
بەڵام ئەو پرسیارەی لێرە سەرهەڵدەدا ئەگەر مادەیەک هیچ
مەعریفەیەکی لە پشتەوە نەبێ یان جەستەیەک عەقڵی تێدا نەبێ ئەو
هۆشیارییە لە چییەوە پەیدا دەبێ؟ بۆ ئەو پرسیارە مارکس نموونە
بەو کرێکارە دێنێتەوە کە بەهۆی زۆرکارکردن و کاری زیادەوە دەبێتە
مایەی ئەوەی خاوەنکارەکە سەرمایە لەسەریەک کەڵەکە بکا، بەڵام
کرێکارەکە لەبەر کەمی دەستهەقەکەی هیچی پێ پاشکەوت ناکرێ، ئیتر
هەست بە چەوسانەوەیەک دەکا لەلایەن خاوەنکارەکەیەوە لێیدەکرێ و
پێیوایە وەکو ئامێرێک نەک وەکو مرۆڤێک بەکاردێ و نامۆبووە. ئینجا

لەو هەستکردن بە چەوسانەوەیەوە هۆشیاری بە جیاوازی چینایەتی نێوان خۆی و خاوەنکارەکەی پەیدا دەکا. کەواتە هەستکردن بە چەوسانەو□ی وادەکا مادەیەک بێ هەبوونی لە پێشینەی مەعریفە یان جەستەیەکی بێ عەقڵ هۆشیاری تێدا دروست ببێ.
بۆ تاقیکردنەوی ئەو ئەزمونە پاشای وڵاتەکەی ڕەجەب ئەو پرسیارە دەخاتە بەردەم کچەکەی کە ئایا ژیری گرنگترە یان سامان، مەبەست لێرە ئەوەیە عەقڵ گرنگترە یان جەستە. سەرەڕای ئەوەش ئەگەر هاتوو لە نێوان پیاو و ژندا ئەو ژیرییە وەکو یەکبوو پێویستە کامیان لیدەر بێ و ماڵ بەڕێوە ببات؟ کچەکەی پاشا دەڵێ ژیری گرنگترە، لە هەمان کات ئەگەر ئەو ژیرییە لە نێوان پیاو و ژن یەکسان بوو ئەوکاتە پێویستە ماڵەکە بە هاوبەش و ڕاوێژ بەڕێوەببرێت.
پاشای باوک چونکە بڕوای بە موتڵەقیەت و نەگۆڕی هەیە و لە ڕێژەیی تێناگا، جەستەی پیاو بە شیاوتر دەزانێ بۆ بەڕێوەبردن. لەلای ئەو با ژن ژیریش بێ هێشتا جەستە ناسک و لاوازەکەی بۆ ئەوە ناشێ بەڕێوەبەرایەتی پێ بسپێردرێ، ئەو وادەزانێ شتەکان ناگۆڕێن. کەچی ناسکە نایەوێ بۆ ڕاگرتنی دڵی باوکی بڕوا بەو بۆچوونەی بکا و وەکو کەرەستەیەک ما□□□ی لەگەڵ بکرێ و لەخۆی نامۆ ببێ، دەڵێ شتەکان ڕێژەیین، بە مانای ئەوەی مەرج نییە ئەو جەستەی ئێستا توندوتۆڵە هەروەکو خۆی بمێنیتەوە یان بە پێچەوانەوە ئەو عەقڵەی لاوازە گۆڕانی بەسەر دانێ.
لە کۆتایی ئەو ململانێیەی نێوان پاشا و کچەکەی بەوە تەواو دەبێ وەک سزایەک بۆ کچەکە کە لە بەردەم باوکی ه□□گ□□□اوەتەوە پێویستە لە ڕەجەبی بێ عەقڵ مارە بکرێ، یانی ژنێکی ژیر بە جەستەیەکی لاوازەوە لەگەڵ پیاوێک کە تەنیا جەستەی هەیە و دوورە لە ئاگایی پێکەوە بژین. لەلایەکی تر لەبەرئەوەی ناسکە کچی دەوڵەمەند و دەسەڵاتدارێک بووە و لە ژیانی هەمیشە وەکیەک و دووبارەی ماڵی باوکی بێ هیچ کارکردنێک هەر خەریکی خواردن و خواردنەوە و نوستن بووە، ئەم جۆرە ژیانەش ئەوی بێزار کردووە. لەبەرئەوەی مرۆڤ کە لەناو ژیانێکی دووبارەدا دەخولێتەوە هەست بەبوونی کات ناکا و بوونی خۆی لەدەستدەدا. بۆ بەدەستھێنانەوەی بوونیشی پێویستە ژیان بکاتە پڕۆژە و کار و داهێنانی تێدا بکا. کچەکەی پاشاش دەمێکە خەون بە تاقیکردنەوەی ئەزمونێکی تر لە ژیان و لە هەوڵی دۆزینەوەی شوێنێکی ترە بۆ ئەوەی لەو ماڵە ڕزگاری ببێ، بەو بڕیارەی باوکی ڕازی دەبێ و وەکو ژنێکی جەستە لاواز بەڵام ژیر لە کەلاوەکەی هۆمەری چاوچنۆک لەگەڵ ڕەجەبی جەستە توند بەڵام بێئاگا دەست دەکا بە چنینی مافور و ژیرییەکەی خۆی بۆ هونەر و داهێنان بەکاردێنێ، بەوکارەی جگە لەوەی بێزارییەکەی دەڕەوێتەوە و بوونی خۆی بەدەست

دێنێتەوە، ڕەجەبیش وەکو هاوبەشێک بەشدار پێدەکا یان ڕاستتر سود لە جەستەی ڕەجەبیش وەکو مادەیەک بۆ کڕینی پێداویستی وەردەگرێ. هەرچەندە ئەو بەکارهێنانەی جەستەی ڕەجەب وەکو کەرەستەیەک لەلایەن ناسکەوە ئەگەر لەپێناو چاکەی ڕەجەبیش بێ دیسان بۆ ڕەجەب هەر نامۆبوونە و بۆ ناسکەی خاوەن مەعریفەش دەسەڵاتە تا ئەوکاتەی هێمەری چاوچنۆک تەماع لە ناسکە دەکا و لە ڕەجەبی دەدزێ.

ئێستا ڕەجەب بەبێ ناسکە توشی حیرمان و لەدەستدان هاتووە و کەسێکی گۆشەگیر و بەجێماو و تەنیاکەوتووە. هەست بە چەوسانەوە و ناهەقییەک دەکا بەرانبەری کراوە. مرۆڤ لە ژیانی گۆشەگیری و چونەوەناوخۆش هۆشیاری بەو دۆخەی خۆی پەیدا دەکا و هەڵدەگەڕێتەوە. بۆیە ئەو ڕەجەبەی کە جاران دەیپرسی کێ شارم نیشاندەدا چیتر ئەو جەستە بێ عەقڵە نییە، ئیدی ئەو جەستەیەکی چالاک و یاخی و خاوەن مەعریفەیە. لەگەڵ ئەوەی مەعریفە دەسەڵاتە بەڵام بۆ چاکەیە نەک خراپە، بۆیە خۆبەخشانە وەک پیری زانا بەناو شاردا زانین دەبەخشێتەوە و دەڵێ وەرە ئێرە، وەرە ئێرە.. ئەوە مام زانایە لێرە.